

1575

MAJINA

Magina.

Magina,

ou

a sua esposa.

Conto gallego - castellano de

miña abó,

por

Don Marcial Valladares

y

Xuñez

1870.

Os leutores.

Entusiastas por las cosas de nuestra tierra, escribi-
mos el año pasado un diccionario, completo hasta en
estas nuestras jornadas alcanzaron; hoy, o presente
cuento-nos el día; e escribimos, non para gloria nuestra, que
nada merecemos, nada catamos, tan non, como jamas, aca-
so, veja o público estes de nuestra afición nuestros trabajos,
si para que non se pierda, antes se fale millor de ca-
da dia o gallego dialento que mamamos e a que de
ellos volsemos, cuando ya todo nos è indiferente e pare-
ce case que toda tambien nos abandona. Entusiastas, repe-
timos, de las cosas de nuestra patria, quixéramos que nadie
se avergonzase de ellas, y porquè a si mismo se rebaja quien
de sus cosas se avergonza e por que cuidamos que son
tan preciadas como las de asturianos, viscaínos, catalans,
andaluces e outros provincianos que, lonje de avergonzar-
se de sus sus países respectivos, honranse co- ellas e
ténenlas en toda a estima que se merecen. Estimemo-
los gallegos as cosas igualmente, descartándonos de las ruinas:

(1) La j y el ge, gi se pronuncian como en francés.

Sáyan a relucir-las boas e millórense as que debon millorarse: Leve cada un sua arcuña á esta plausible obra literaria, o grande como grande, o pequeno como pequeno e, signera todo non s'aproveite, signera haja operarios que, cal o autor, sirvan solo pra peons, redunde o mais en gloria e honra de Galicia, qu' o fin e vosa mai, foron as suas brisa-las primeiras que respiramos, seus campo-l-os que primeiro vimos e estes os qu' antes que ninguns outros vos brindaron c'os seus produtos. Seus campos.....! Éi quen, senon o labrado-l-os cultiva? Éi este quen dia e noite está enriba d'ellos, frios, chubias e solas aguantando, pra face-l-os producir, pra case converti-l-os en jardins qu'a vista nos regalen? Éi ten el sagar, ten geito, instruicion d'abondo pra curarse de se parla mal, ou ben? Éi Qu' importa que se fale os rapaces en castellano nas escolas, qu' ali os maestro-l-os obliquen á lex e escribir na lingua de Castilla, se n' a entenden apenas e, ó volver as suas casas, volven tamen o dialecto qu' aprenderon de seus pais e pasa d'estes á netos o mesmo qu' o canto dos pajáros, con unha tradicion, con un conto que cada un refire, se gun o oyeu? Seámos, pois, menos folgazans; acordémonos de Rodrigues e da señorita Castro de Murguía; acordémonos de Mirás e, sobre todo, de Saco - Arce; imitemo-l-o noble exemplo d'estes bos patricios; miremos algo polos nosos labradores e, já qu' eles non poidan, nin teñan tempo pra estudar, estudiemos nos e semoselles signera libros, onde sejan o noso e seu dialecto ben escrito e ben falado.

O autor.

M. U. N.

I (*)

Era unha tarde a mediados d'outono de mil oitocentos cincuenta, tarde apacible que gusto e melancolía daba a un tempo; gusto, porque sentíño estaba todo, fixérase a vendima e, anque pouco e d'ugas apastadas, fería ja o mosto nas bodegas, maduro millo segaban os labradores nas suas veigas e rios soutos, gardando os rapace-l-as castañas, apañaban os segaros qu' aquí e acolá caíam d'os ourivos; melancolía, porque case ningunha gala, ningún encanto restaba ja da primavera e bran; montes e campos, sin froliñas; terras, ond' o centeo e trigo verdeáran, ardigas, ou de color rajado; froiteiras, sin froita rios eijidos; bosques e carballeiras, inda verdeando, si, pro' en silencio e amostrando tal cal rama niños de pájaros viaxeiros qu' ali cantaron; viñas, co-a folia medio amarela e entr' as vimieiras, ou na entramada, anunciando o paporrubio a vinda do triste inverno. Era unha tarde, en fin, e tres señoras, Otilia, sua nai e Adria, donxela d' esta, saíndo, a cousa das suas e media, de Santiago, marchaban por Sar abaixo Serrieto á Anxrois, todas en bestas d' arquiler e acompañadas de Leto, arquilador xirollo, de poucas falas e que, mangas de camisa, iba braceando diante. Otilia, a mais nova das señoras, rompía a marcha sempre de Leto. Xena de Seraseis anos, esbelta com' unha abrotia, era

(*) Publicada esta novelilla en La Ilustración gallega y asturiana, n.ºs 21, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 34 y 36

De cara longuíña, blanco-sonrosada, coma a margarida das herbeiras; ollos negros e lucentes com'acibêche; nariz, Selga Siño, cal o pico da Lavandeira, ou cauda-trémula, e a súa graciosa boca, semellante ó gomo da viña qu'empéza a abrir e amostra o tenro racimmiño, amostraba tamén filas iguais d'esmaltados dentes, a través de bermellos beizos. Levaba na cabeza un sombreirete de fina palla, color de trigo, con pluma verde, abrigando as frebas d'o seu cabelo castaño-escuro; corpiño de seda negra, con escutada manga, e - un encarnado faldon d'alpaca, con moito uso, tanto que, non podendo arrecada-lo, caía polas ancas da fogosa mula que montaba. Seguía logo n'un caballo torbo a nai d'Olivia, fanchoeira señora d'uns corenta anos, séria e algo piciosa de virigüelas, poró de fisonomía nada vulgar e con traças de bonachona. Levaba tamén na cabeza un sombreirete de palla, color café, con plumas aruladas; por traje, un vestido de ucrino, color de pasa, e, sobr'el, unha manteleta de raso negro, con fleco de cordoncillo. Por último, n'outra fogosa mula iba a Sonxela Adria, moza arrogante de trinta abrites e ollos gácios, fresca com' un poejo, alegre, cal mañan de urau. Un pamiño de seda, color limon, adornaba a súa cabeza, cuberta de pelo negro, com' unha amura, posto en rodete d'omehos cadrellos, e consistía o seu traje n' unha bata de carreiros arules en fondo blanco.

Chegadas, nafeuto, a Angrois, collen cara a Santa Lucía; atravesan este lugar e, deixando á man esquerda a ilesia de Marrisos, ruben á Susana, onde Loto sudaba já pelo a pelo, non por que sol, nin moita calor fixese, si por que de firme picaban as señoras, caladas todas

Del tomo 2.º, año 1880, bien que con multitud de erratas, de que mené oportunamente nota á

Biblioteca de la Real Academia de la Historia

e como a momeira de preocupadas. Distantes unhas d'outras
algum tanto, caminaron asi hasta a Gándara, sitio en que,
frente da taberna, parou Leto e, parando tamen aynelas,
sou cartos a nai d'Obilia o arquilador, pra que bebesse.
Bebem este un gran vaso de tinto do Prisciro e Obilia,
namentres, acercandose a Adria, dijolle a media voz,
con semblante triste:

— No voy a gusto. Siento, a ratos, incomodidad en todo
el cuerpo y se me figura que no paso de esta noche.

— Bah!, Bah! Déjese V. de aprensiones. Venimos de co-
mer, picamos mucho y alguna alteracion es consiguiente,
mas nada significa.

— Adria mia, desengáñate y créeme lo que te digo. Sien-
to una cosa que no senti jamas. Prepara te y ni un ins-
tante me abandones.

— No piense V. tanto en eso. Hagámos mas despacio y,
luego que en casa estemos, venga lo que Dios quiera.

Mais adispacio, pois, vend' a Gándara, e sempre
po-lo camiño antigo, qu' aberta n'estaba ainda a carre-
teira qu' existe ahora, pasan a ponte Duracos, sobr'o
Fejo, e d'ali toman a Picota, Obilia, rompendo a mar-
cha, coma antes, Adria, dando a Sorceta a nai d'aque-
la e falandolle d'esta sorte:

— Señora, Obilia no vá buena y teme lo que sabe
mos, pero temelo esta noche misma.

— Nada de extraño tendria eso y, por mi parte,
voy dispuesta a todo. ¿Que te dijo?

— Que me prepare y ni un instante la abandone.

— Ni yo la abandonaré. Soy su madre y en mis
oraciones pido a Dios por ella. ¿Que culpa tiene la

la redaccion y no há salido a luz.

pobrecilla de lo que la está pasando!

Dró a Selor arrebatada e, rio alto de Lestedo, ali, onde é pé d'un cruceiro grande, galla o camiño en Dou, un que vai á ponte da Ulla e outro que guía á barca de Sarandon, Otilia suspiraba já, baixábase po-lo baijo, mordida, de cando en cando, o pano da falgueira; Setno a mula e volven a cara atrás. Sua nai e Adria, qu'acordando sinan pr' o caso en qu' a Selor apurára muito, correron estonces o seu lado e, con acento tenro, dijolle a primeira:

— Já se que te sientes mal, hija mia. Adria me lo acaba de anunciar.

— Mãe, no puedo resistir

— Hija, un poco de paciencia, algo de suprimiento, por amor de Dios; cerca de casa estamos ya, tienes á tu madre aqui y sabes te quiere, tanto, que morirá contigo, si es preciso.

— ¿Y quien, mamá, resiste hasta casa?

— Tu, hija mia, tu. Vamos, ánimo y no te separes de nosotras.

Ditas estas palabras, siguen o camiño da Sereta, o da barca de Sarandon e, torcendo un pouco a diante sobr' a esquerda, soblan unha das faldas do pico-sagro; mais, antes de Milleiros, Otilia tornou á de cir que non resistia e qu' iba á cair da mula, se pronto n'a baixaban d' ela. Adria gritou estonces o arquiador, pra qu' ali sinese, apeouse n' unha esalacion e, collendo no colo a Otilia, puzo-a de pé no chao; Seto, que já sinera, fixo outro tanto co-a nai e, auto continuo, dijo esta o arquiador:

— Mi hija viene un poco mareada y quiere ir a pie hasta casa. Vuélvase 4., pues, a Santiago desde aquí.

— Bën está; mais 4s. e as señoritas quedan solas n' estes andurriales.

— Si; corta es la distancia a casa y vamos como de paseo.

Sacou logo un bolso con dinheiro e, apartando algunhas moedas, qu' entregou ò arquiador, añaden:

— Tenga 4. el importe de lo convenido con su amo. Sobra un duro y ese es propina para 4.

— Gracias, señora; viva 4s. tanto desea, responden Lito, agarrando os cartos.

Seguidamente, antepuxo as suas mulas, pasou un brazo por entr' as vendas do cabalo e, quitando o sombreiro, dijo:

— Señora e señoritas, hasta mais 4er

— Adios, contestaron todas.

E o arquiador sou volta pra Santiago, montando a' ponce no torço.

Ofilia, apuada n' un brazo de sua nai e n' outro d' Adria, levada case no aire por entrambas, foi así un bo amaco; pró en San Pedro de Vilanova, vendida-l as condutoras, mayormente a nai, signera das tripas fixese corazon e anduvêse ligas, a' troco de chegar a casa co-a sua filla; layandose esta cada ves mais; ouseruando Adria qu' a casa non s' aviscaba ainda, qu' o camião era escabroso e vinase encima a noite; comprendendo, en fin, qu' aquelo non tiña forza e forza era barlla de calquera maneira, tendeu ò redo-l a vista

e, parando-a na primeira aldeia que se ergou, Sijo, co-
ma quem ordena,

— Andemos, si es posible, um pouco mais, bajemos a' esa al-
dea que ahi se encuentra y no faltará casa donde reco-
germos y pasar la noche.

— Tienes razon, contestou a nai S' Otilia.

— Tiene, repuxo esta.

— Vamos, pues, hijita, hacia allá, emaden a nai.

E as três botan de novo a andar na forma mis-
ma em que vinham, Otilia, non sin gran trabalho, sua
nai e Abria, sostenendo-a a cada instante.

Costas na aldea, vendo a Ave. Marias, virou de
pronto umbra casa de non mal aspecto e con emparra-
do de vinha a porta. Un home entraba, o tanto, em
home e um cesto de ferramenta o lombo e, dirigin-
dose a' él a nai S' Otilia, preguntoulle, con muitisi-
ma afubida:

— Amigo, ¿ es V. el dueño de esta casita?

— Ora servilas, si algo se les ofrece.

— Mucho; quisieramos nos dispensar un gran favor.

— Donde logo, si en min está.

— De ~~esta~~ generosidad depende.

— ¿ Qu' é, pois, o qu' a señora manda?

— No mando, suplico, amigo mio; suplico que en
su casa tenga V. la bondad de admitirnos esta noche. Veni-
mos de Santiago, háime enfermado en el camino esta hi-
ja, señalando a Otilia, y la infeliz no puede ya mas
consigo.

— Comodida pra todas, querais n'a haja, pro' enthen
e veremos que si a dona.

Entraron a cozinha, oscura, pobre, coma case toda-las
dos nosos titulados labradores, e sin cousa particular qu' a
atencion chamase, solo un, ou sous tizons no lar, ardendo,
unha muller ficando, sentada na parrumeira, e, o lado,
un meniño, tendido no seu berce qu' a muller arrolaba
c' un dos pés. A muller ergueus: estonces, tirou da cintura
a roca, arrimouna contra a parrumeira e, saíndo o
encontro das señoras, saudarons: entre si moi cortesmen-
te. Namentres, pousou o home o cesto da farramen-
ta e, chegándose dempois a Sona, diolle:

— Inesiña, estas señoras o que che queren é pon-
sada; á ver como te remejes e na probeza nosa as aga-
sallas; mira qu' unha d'elas venche enfermeira.

— Já vin, Caitom, o que contigo faloron aí na por-
ta. Ti sempre estas moi pronto. Ti és un bonás e coídas
qu' unha señora s' alija e pasa de calquera ma-
neira, coma nós.

— De calquera maneira quereiros pasar hoy la no-
che en casa de V.V., interrompen a nai d' Otilia.

— Señora, non veras eso, contestou Inés, pra que
nós fagamos o que se poida e a carida nos manda.
Cada un é cada un e en quixera que, já qu' intes
entraron a honra-l-a nosa casa, non saisen desconten-
tas d' ela, nin de nós.

— La Providencia, sin duda, nos trajo aquí, dijo a
nai d' Otilia, y creo que ni nosotras saldremos descon-
tentas, ni V.V. quejosos de nosotras quedarán.

— Arriba, arriba, prosiguen Inés, qu' a enfer-
meira ha de querer descanso e aquí siquera ten us-
tés onde sentarse. Caitom, acende ese candil e abre

a porta do sobrado.

Caitan acendeu o candil o golpe, abriu a porta e, sendo a cima da escadaria, alumou as señoras, pra que non caison. Subiron estas pouco a pouco, sobre todo Thilia, e Caitan presentoulles seguidamente tabolates, mentras Inés, gaxejando nunha bucha, sacando d'ela un candelero de metal, un cabo longo de cera e unha espabiladeira de ferro sin estremar, meteu o cabo no candelero, acendeu aquel e puzo este co-a espabiladeira enriba d'un bufete.

— Agora, digo, tanto continuo, Inés, sepamos que gustan tomar estas señoras. A enfermeira, por supuesto, chocolate, mais antes fareill' a cama, pra que se deite.

— ; Ca!, exclamou Thilia.

— Señorita, repuxo Inés, onque próbe, son limpa cama a que mais e na cama que en lle prepare ben pode usté deitarse con toda satisfaccion.

— Gracias, señora Inés, gracias, contestou Thilia, con sorriso acento, no es por eso, es por que no puedo estar en cama. Tomaría café, si hubiese, pero si no se tendrá.

— Alguno traje yo a' presencion, dijo de repente Adria, y creo que en este bolsillo, añaden, metendo a man n' un dos da sua bata e tirando, nafento, un paquetiño d'el. Logo, dirixindos a mesma Adria a nai d' Thilia, preguntoulle.

— Señora, ¿ toma u. tambien?

— Yo nada tomo, por ahora

— Hemos, pues, las dos, señora Inés, a' hacer solo para la enferma

— Hemos n' unha correira, repiten Inés.

E forons' ambas pra a cozinha, seguidas de Caitan que n' um instante arreglou o lume e fizo brasa.

Olivia ergueus' entonces do tabolete em que estava e, passando po-lo morto, queijabase, retorciase e apunabai' hasta, de camb' en cambio, nos hombros de sua nai. Animaba-a esta docemente e paseaba, as vezes, tamen u-ela, mentras nun ven o cafe' que serviron Adria e Ines, a primeira, tragendo o liquido n' unha peynecha torada branca de porcelana, e'o seu correspondente plato; a segunda, tirando d' unha lacena outro plato com azucre e unha culler de bujo, moi fregada. Caitan quedouse na cozinha.

Tomando o cafe' a enferma, non, por eso, deixaba de suspirar e retorcerse, signora algo disimulase. Ines miraba-a e remiraba: gustaball' a sua lindura e chocaballe, por outro lado, agnelo de non querever deitarse. Continuou mirando-a, observando-a de riba a' baixo, coma si estudiasse n' ela, pro asegurarse do que queria decir, e, volvendose logo a' nai, dijo, con solermeiria:

— Anque o que o sabe n' o di, aventure, e n' hei de perder, que o mal da senorita e o que tiven en hai dous meses. ¿Ten algunha cozinha um menino que durmindo esta no berce? — Pois nenno, ou nena, vai a ser o que a sua senorita nos pouse aqui esta noite, Dios mediante; en verda' que cedo empiza!; tan novina e ja casada!; No por eso...!

Olivia ruborizous' o punto, Adria clavou os ollos na senora; mais Ines signen dicindo:

— Comprendo agora o seu repouso a cama; que

milagre, meu caravel! N'estes lances nada a quere, por
qu' o primeiro é parir, pro' fazer hei de fazerla, pra
que sempre descaisse: faremosla as duas, Dona Adria,
dirigindos' a esta, qu' asi quedará millor.

— Hable V. bajo, mi buena Inés, interrumpen a nai d' Oti-
lia; no sea que los oiga alguien.

— ¿Inen nos hai d' oir, señora, replioun Inés, sorrindo e,
como Dona da sua casa, dominando ja a situacion, se
soilos aqui vivimos o meu Caitan e eu? Queijese,
señorita, conto queira, dirigindos' a Otília; animo e fo-
ra medo, qu' o meu home a ajudará. Elle carpin-
teiro, señorita, e, como ll' está de chola, maña e
pacencia tenlla.

Otília, sua nai e Adria non puderon menos
de sorrir tamen, o vi-l-o chiste d' Inés que, cha-
mando inmediatamente po-lo home, dijoll' asi que
o han:

— Acórdate, meu Caitan, d' hai sous meos e está
t' poj' o lado d' esa señorita, com' o lado meu esti
hich' estonces.

Caitan baixou a testa e arrimouse con respeito
á unha esgrima do bufete. Inés volven a decir
a Otília:

— Señorita, fora medo, apuse sin recelo no meu
home; en solo a' él lle fun encargo e asi, nada o
colle de novo: a cobardia, n'estes casos, non ll' é boa;
o que importa é sair bin e conto antes do apuro.

— Eso, unicamente, es lo que importa, añaden
Adria. Aproveche V., pues, todos los momentos favora-
bles, ya que el señor Cayetano viene en su ayuda, na-

da de vergüenza. El señor Coyetano es un casado, su esposa está presente y las señas somos tambien mugeras. ¿No es su mamá misma una de las que aqui estamos con U.?

Ubia tiña vergonza, grande vergonza, empore so; ardia e non fumcaba; bulian na sua cabeça pensamentos qu' o corazon ll' amegriava; lidaba con moitas cosas; pasaba, a' un tempo, por moitos lances e n' o seu angelical languido rosto solo a nai e Adria podian ver o qu' a infelis sufría. D'ro' a delor non reporra, cand apréta, e a sua era, tan intensa, tan complicada e viva; que, cedendo, o cabo, estirou os brazos e en colgouse case n' o pescozo de Caitan. Ajudaba - a este, con anhelosas falas, n' o que podia; paseaban ombos do brazo; paraban; volvia a encolgarse. Ubia e asi esturieron com' unha hora e, n' o intre, sua nai, rezando, pedindo a' Dios por ela, Adria e Ines, facendo, primeiro, a cama, depois, unha longa faixa con tiras de panos que rachou aquela e, fora, cantando, as cotovias, alá nos montes, nas ciras, os labradores qu' o seu millíño esbrugaban.

O fin, preto das oito, unha escurreita ne na saen a' lus. Todas queriam colle-la, pro' Ines talla con ligeireza a cõrda umbilical e fõje co-a criatura pra un rincõn do quarto. Acorouse de correira a abõ; lavaron-a as suas en agua morna e, mentras Adria e Caitan faijan a parida e na cama a Deitan, distell' Ines unha camisiña das do seu pegnicho, camisiña d' algodõn, si, mais do tringne e moi lavada; ponll' un confetiño de muslina na cabeça; envolve o seu corpiño n' un pa

no de lenzo, toman lavado, cubre o pano c' unha mantela
nova de baeta branca e, non tendo a' man con que
cinqüi-la, tira a abó un panno longo de seda de co-
lores, con qu' abrigaba o seo, dobla-o en forma de tapa-
-boca e cingnell'o ela mesma. Inés prepara e dulle,

seguidamente, especie de jarabiño, metelle logo na
boguina un dos seus peitos, pra que mama, mama
e, por ultimo, deixando-a río còlo de sua abó, dice:

— Agora, chocolate pra todos e vamos á face-l-o, Du-
ña Adra? Quero que non se me refugue, cuidando
qu' ha de ser purriela. Digall' á señorita qu' é d'á
oito, só que me regalaxon, cand' en cam tamen na
cama. Por certo que me sabia ben.

— ; Esta mnger es un portento!, esclamon a Son-
jela, sentada á cabeceira da porrida.

— Esta mnger, contestou a nai, esta mnger y su
movido nos dan lecciones. Admiro su caridad y seo,
con ternura, que nada les falta y son dichosos.

— Si, abofé, repuxo Inés, e, dito sea en boa
hora, nunca hasta a presente burbo entre nós
unha fala mais alta qu' outra, ó adiante, non
sabemos. Todos nos qneron ben; Sávos Dios mais
que merecemos e, gracias á él, non falta unha
peseta pra vivir, traballando, por de contado... Dio
Sejemos esto, añaden, e vamos ó de que trataba.

A señorita librou ja do seu aperto e librou con
toda felicidade: huj' á noite aqui de festa e huj' a
qui todos hemos de chocolatear, incuso o men Cai-
tan.

— Bien, á su vez, lo há amorgado, dijo Otilia,

Sond' a cama.

— Doña Adra, continuou Inés, veña ajiña, veñase; vante ti, Caitan, e a señorita non fatigámonos.

— Adria, Xaya 4., dijo a señora. ¿Lúven favor tanto m' admite ya? Xaya 4.; pues con la niña y su madre queda yo.

E Inés, tirando da sua bucha media libra de chocolate, cinco taciñas brancas, outros tantos platos e unha bola de pan-trigo, Inés e Adria, seguidas de Caitan, volveron á coziña, onde pronto esturvo listo o chocolate.

Nada referiremos de como se tomou no cuarto, da soltura con qu' Inés fixo ali os honores, nin d' outras insignificantes mundanías heita as de, hora en qu' a recém nacida son visiblemente de mamar a muller do carpinteiro. Dirémos, si, qu' este madruga ba moito e todo-l-os días saía polo oficio, qu' Inés aquela noite espiécérase case do seu pegnicho e hasta de quenta-l-o caldo pra a cea, qu' as señoras, tentadas polo sono, dempús do chocolate, apenas falaban ja, n' unha palabra, que todos deseaban recollerse. Inés e o home retiraron estonces do buffet platos, tazas e pan sobranste, abararon os manteses e dijo ás señoras a muller.

— Hoj' a cea, se Dios quier, n' as empacha; o que sinto e han de perdonar e unha cousa...

— ¿Qué, amiga Inés?, preguntou a nai d' Otilia.

— Qu' asti e Doña Adra non ten onde deitar-se e a nusa cama non sirve pra ustés. A yerda, como a casina e pequena e n' hai mais d' este

cuarto, por eso o meu Caitan fixo solo a en qu' está a se
ñorita. Sabamiñas, si, inda hai, palla fresca, non falta
rá e.....

— Nada, nada, amiga Inés, interrompen a señora, fa
vorecidas estamos con escoso y aqui nos arreglarémos bien. Va
ya á su camita, que necesitará dormir.

— Non por xio e, estonces, hasta mañan. Enfermiña, diri
gindos á ela, qu' máte descanse.

— 44, señora Inés y señor Cajetano

— Gracias, señorita, gracias. Hasta mañan, Dijeron á
un tempo muller e home.

— Hasta mañana, Dijeron igualmente, á una vez, a
señora e Adria.

Auto continuo, forons os primeiros, e a ulti
ma cerrou a porta do sobrado.

Oyamos ahora o que Caitan e Inés faloron,
alá solos, polo baixo. Inés, dado qu' trabo de ma
nar tamen o seu meniño, foise pra a cama co
home e, o tempo que se espian, Secialle:

— Boa, Caitan, a finche!; Estamosch' asiados!

— ¿Por qué, muller?

— E ti, n' o 4és? — Por que pra unha semana, o
menos, temos na casa señoras

— Cala, Inesina, cala. ¿Quen sabe o que Dios
fara!

— Dejame de contos. Ti 4aste por o teu oficio e
quen aqui se resentan son en que teño qu' atender
á elas, o viño filliño e á viña casa.

— Eso, muller, é verda; por en i qu' habia de fa
cer? — Habia de negarlles pensada redondamente, o

de-l-o modo e necesida' con que m'a pediam? Eso non seria carida'. Zi ja o consideras.

— Ja, ja... Mais i quen son elas? i Dr. onde caminhan?

— Sabe-l-o i qua' nos importa? Fai ben e non cates a' quon, si o reflai. i Que' seria de nos, Ines, i' outros no- nos protegeran?

— Yaya, yaya, a' dormir. Veremos en que para esto.

E mulher e home, asi falando, prenderon no so- no o golpe.

Otilia pasou medianamente o que restaba da noite; sua nai e Adria levaron-o cas' en uela, acalentan- do, os peus, a criatura e, cando esta dormia, escabe- zando o sono elas, ja contra os pe's da cama, ja na almohada mesma en que pousaba Otilia a sua cabeza.

Chegado o dia, que por minutos onseabon, ama e Don- jela vistoron a parida; erguens' esta como pudo e sentouse n' um dos taboletes. Caitan ergueuse toman- do a' pouco, e, tras el, Ines; un pra colle-l-o cesto da farramenta e marchar o sen traballo, como sin pa- rer marchou; a outra pra' atender a sua vida e fa- cer segundo chocolate as señoras, se o quierian; mais elas o que quierian era largarse e entrar na casa sin qu' as vise naide. Seguras, pois, de que ja Caitan e Ines se levantarian, chamou a nai d' Oti- lia pu-la ultima, suben, abrenll' a porta e, o- ver Ines fora da cama a enferma, quedouse co- mo espantada e esclomou, sin dar signera os dias,

— Señorita, h. a' pe! Esto i que quer decir?

— Que nos vamos, amiga Ines, responden a nai d' Otilia.

— Seiñne tolean. Seiñnrita, vólvas á cama, ou i ten po-
sion co-a vida?

— Estoy mejor que ayer, dijo a parida.

Sua nai, entonces, colleu á Inés po-la man e,
separando-a pra a ventana, falonll' así:

— Quiero, y á V. encargo mucho, guardas secreto, respecto
de cuanto esta noche pasó aqui y mas que aborra voy
á decir.

— Interesa á seiñora eso?

— Si que me interesa y mucho mas á mi hija.

— Pois qué i n' é casada a sua seiñnrita? A nena
que trougo vnte i n' é, acaso, do seu marido?

— Calle y oigame. Mi hija no está casada.

Inés quedou como se a avortáran e a nai
d' Otilia prosiguen:

— Mi hija es soltera y, madre desgraciada hoy, igno-
ra, como ignoro yo, quien y de que manera abusó
de su inocencia. Misterio es este, amiga Inés, que
penetrar no hemos podido aún y que nunca, acaso,
penetraremos. Deduzca V. de ahí cuanto la pobrecilla
vendrá sufriendo y sufre yo que soy su madre.

E, ó decir esto, enjugou os ollos co pome blan-
co do falgueira. Inés limpon tamen os seus co-a
punta do mandilite que traquia posto. Logo a se-
ñora volven á proseguir:

— Nosotras vamos á marchar inmediatamente.

— Seiñora, eso é unha iniquida. ¿Como ha de po-
der ir esa pobre seiñnrita á pé no estado en que
se atopa? Deixe-a que se repoua algo.

— No puede ser. Marchamos á un caserío proximo,

Vemos muy poco a poco y sentiria tropexar con alguien.

— Tomen primeiro, signora, chocolate.

— Ni un momento mas podemos detenernos.

— ¿E a meniña?

— La niña quedará en poder de V. Cuidela cual si fuese hija suya, que hoy mismo, dentro de pocas horas, vendrá uná criada mia, para llevarla a su destino. Supongo que, despues de tantos favores dispensados, no dejará de otorgarnos este que la pido yo.

— Con lindo gusto

— Y ahora, amiga Inés, eso de mi hija, para V. y para su esposo, alargandoll' unha onza d'ouro

Inés, entonces, botous' atrás sous pasos e; retirand' de co-a sua man a de quien ll'alargaba a onza, dijo:

— Garde a señoira o seu diñeiro, qu'hoje por hoje, gracias a' Dios, non necesitamos d'el pra comer. Nunca pousada cobrei, nin a cobra-la empizo agora. Malia a crianca que mais non sabe.

— Es solo un cariño de mi hija.

— Si, señoira Inés, añaden esta, send' o tabolete em qu'estaba. ¿No acepté yo su cama y chocolate?

— O caso é mui distinto, señoirita, dirigid' a ella. En nada cobro: mireu que boto a fuir.

— No se trata ya de cobrar, insisten Otilia, aunque con traballo; se trata de una simple finera que mamá y yo tenemos el gusto de hacer a' V. y a' su marido.

— Mais qu' ainda. Obdecerei nas n' outra cousa, pro diñeiro, eu n' o agarro e o meu home ja marchou.

— Me empeño yo, señoira Inés, y no hay remedio, volven a insistir Otilia.

— Remedio haillo pra todo, señorita, senon pra a morte.
Gracias, muitas gracias, mais non se canse, que n'ó agar-
ro.

— Basta, pues, dijo a señora. No haya riña. De otra
manera correspondémos

Inés collen estonces-l-a nena dos braços d'Abria,
doulle de mamar terceira vez e, amostromdo-a en segui-
da a' sua nai, como pra que a bicase, sacou esta da
faltigueira un cinturon bordado, purpullo por debaixo
dos braziños e, pasando as pontas por dentro d'umha sor-
tella de diamontes que tirou d'um sedo, fixo sobr' ella
un gracioso lazo. Tanto esto gustou a' Inés, que
dijo, o rematar Otilia.

— ¡Cuidado que parece un ángel! Agora si que com-
pa, si qu' está majiña.

— Majina, pues, llevará de nombre, por mi gusto,
dijo a abô, pronunciando estonces-l-a j com'os ga-
llego-l-a pronunciamos

— E Majina é nome, señora?, preguntou Inés.

— Nombre y muy bonito é. ¿Te gusta Otilia?

— El que él quieran; igual me es, contestou a
nai.

La abô, á falta de pluma e tinta, escriben n'um
papelinho com lapis que lle trouxe Inés do seu nome "Ma-
jina se llamará". Logo doblou o papelinho, meteu-no
por debaixo do cinturon qu' a nena passera Otilia,
desolveu o lapis a' Inés e deitou a neta na cama
qu' occupava a filla. Abrazaronse en seguida todas,
beijaron do sobrado, deu a señora un bico o me-
niño d' Inés, que no berce estava e, deitando, o

mesmo qu' Otília e Adria, memorias muitas pra Caitan, collens' Otília a' um braço de sua nai, a' outro d' Adria, botan así a' andar e, antes d' unha hora, entrabom no caserio, ou Quinta, ond' impacente aguardaba Ferra dend' a tarde do anterior dia, pois saíra de Santiago pela manhã, tiña aseado todo, carnos feitas e fôra de si quedon, ò sabe-l-o acontecido ás annas no seu viaje.

Bem quiperamos falar ahora da Quinta, pr'ò vossos leitores e leitoras, sobre todo, han de querer sigamos primeiramente que clase de señoras erom as qu' en casa de Inés e Caitan possaron a mi te de naer Majina. Satisfarémol-a sua curiosida' e, fiados sempre na indulgencia que deos unhas e deos outros esperamos, iremos contendo logo o que mais ò caso yeña, non solo pra a millor inteligencia da narracion, si que tamen pr' omnia niza-l-a.

II

Establecido en Santiago, tempo antes do en qu' esta historia empēna, um caballero honradissimo, militar retirado, que conoceremos aqui baixo o titulo de señor de Sancti-Petri; es- tablecido, decimos, co-a sua señora e unha filla, bēn pe- gñena estonces, residen ali contentos porcion d' annos, ja por estar entre parentes achegados, ja por qu' o fino tra-

to da aristocracia compostelana ll' aplacia; así é que case
de cote andaba entre condes e marqueses, frecuentaba os
seus palacios, asistia ás suas reunions, era socio dos seus cir-
culos; mais non por eso se desdenaba d'andar tamen en-
tr' a gente non titulada, nin de concurrir ós Liceos dos
artesanos, ou menestrales, acompañado da sua muller e
da sua filla. Era esta moi bonita e, desenvolvéndose, me-
drando en corpo á toda presa, como o fomento e a mi-
llan na horta, doindoll' o ceo encantos novos cada dia,
formando, en fin, as delicias de seus pais que non tiñan
ontra e siam solo polo seus ollos, fíron logo os estran-
dantes en falar d'ela, en rondarll' a calle, seguirll' a
polos paseos e hasta mandorlla papeliños. Ela, como
toda-las da sua edá, riase, coqueteaba e, se ben
non facia grand'operacion d'enredos tales, non por
eso lle repunaban, antes na sua cabeza iban naen-
do co-elas ilusions meigas, sorrados horizontes, mun-
dos de felicidade que amor dibuja na aurora da juventú.
Tiña suas amigas, como todas e, como todas igualmen-
te, amigas de sua nai, co-as que, de ses en raro, saía
á algunha parte. Aconteceu, pois, que, disposto un bai-
le no teatro, non sabemos por qu' empresa, baile de
máscaras pra o dia das Candeas, sous de febreiro do
ano ja citado, a filla de Sancti-Petri, á rogos d'unha
d'esas amigas de sua nai, alcançou palabra d'ir á el
e foron ambas, acompañadas do home da mesma ami-
ga, infelis señor, mais infelis que a sua señora e
de caseos non tan sanos. El iba en sencillo traje de
sala, a muller, de máscara e dando o brazo á filla
de Sancti-Petri, tamen de sala, poró, tam arrebatadora,

qu'õ seu lado Siricimus que feas case porciem as mais qua-
pas; assi n' houbõ bandy, máscara alegre, nin estudiante
que non quixise bailar co-ela. Sua amiga, a chagne d'es-
to, quitaba seu partido, adivirtia-se com quem lle daba ga-
na, bromeaba a' Jan e a' Pedro, saltaba, en fin, todo
o seu genial bo humor, anque sin nunca abandonar, nin
perder de vista a que se lle confiara, sempre agar-
rada a' ela, non sendo que bailase. A media noite,
comdo ja as cabezas andaban quentes, ou trastornadas, unhas,
e' o vapor do champagne e demais licres, outras e' os
incentivos que provocativo amor ostentaba ali, varias,
com ambas cousas a' um tempo, entra no salon unha
comparsa rara, chamada dos magnetizadores, por consis-
ti-l-as suas bromas en querer magnetizar a' aquella, on
este que tomaban de sua conta. Como o diamante
fino e bo lico e se distingue entre toda-l-as mais pre-
ciosas pedras, un dos da comparsa, õ ver a de Sancti-
-Petri no salon, dijo, com' asombrado e preguntando
a' si mismo "Otilia aqui? Lindissima magnetizable"
Separouos, a pouco, da comparsa e, saltando a' bro-
mas co-a amiga e logo co-a de Sancti-Petri, tanto, tanto
de magnetismo lles falou, tantas e tantas garatusas lles
fizo, máscara foi, tan pegajoso, qu' amiga d' Otilia,
lexando a broma do encaregado, prestomdozela mesma
a' ser magnetizada, incitou a' Otilia a que a imitase
e, cal pajeiros innocentes, fascinados pu-la Boa, sobre
todo Otilia, deijarons' entrambas ir e foron hast' um
gabinete, non mui alumecado, ond' o desconocido más-
cara, com estudiada verba e novas garatusas clorofor-
mizou as duas e abusou d' Otilia. Pasado um certo

D'hora, en si voltaron, miraron unha pra a outra espantadas e, sintindo o ruído da música que no salón tocaba, a voceiría desordenada das máscaras que por el crunaban, creíonse n' un inferno, restregaban os ollos e trataban como de recordar onde estaban, aí qu'ali vivían. Voltas algo mais en si, reconeceron o sitio, ergueronse das sillas en qu' o vilán máscara as deixara e solas, entiramente solas, botan en busca sua, mais en balde, pois nin el, nin a comparsa parecían, marcharon ja e, avergonzadas, corridas case, sentaronse n' un recuncho do local, ond' a topalas chegaron estonces o infeliz señor qu' en busca d'elas tamen andaba.

No salón Otilia, novamente, viíta de novo polos máscaras e bailaríns, era outra ves de todos onseguida e perseguida, prò ela via e apenas contataba, chamaban-a a bailar e disculpabase de mil maneiras, sentiase como consada, aburrida ja do baile e dijo á amiga de sua nai: "Retirémonos". Retiraronse o punto os tres e, sin contar a nada elas o pesadísimo bromazo que correran, home e muller levaron a de Sancti-Petri a casa de seus pais e caminiaron lixo pra a sua.

Otilia, pura e inocente coma unha pomba, on que invariable do incompreensible feito, do brutal delito cometido n' ela, lixo, secasi, turo sospechas d'el e fou en atristecer e padecer convulsions de nervos. Seus pais afligians' e non sabían a' qu' achacar novedá tan inesperada, cómbao tan grande e supeto via sua filla. Sua nai ofrecen-na a' dous, on tres santuaríos que visitaron juntas, levar-na a' outros pobos, pra dis-

trae-f-a, mais aleamento non, por eso, habia; aynelo parcia
emha envidia, um feitizo. Otilia disimulaba, occultaba todo
e fingias' hasta mi alegre, 44varacha e decidora sempre
qu' a melancolia n'a dominaba; pro do feito as natu-
rales coniecuenias ibam en aumento e cercioraban-a ca-
sa ves mais de com' estava. Frol virginal malograda,
mucha, comd' emperaba a' vir, portiasell' o corazon d'an-
gustia, considerando que fora do seu honor; non durmia
apenas, choraba, regaba de noite o leito co-as suas pu-
rinhas bagoas e, se ben con frequencia acudia a' Dios
e procuraba buscar consolo n' El e na religion, pois
era Otilia em alto grado virtuosa, era tamen mi nova,
mi bonita, siremos ja por sua desgracia, e, yendose
mimada a' todas horas, querida dos que a trataban
e entr' os seus adoradores disputaba, mal podia 44-
ra-l-as costas o mundo, matar d'un golpe vanidades do
corazon, fantasias do pensamento, ilusions acoricia-
das, esquecerse, n' emha palabra, de si mesma. Na
sua cabeza agurgullaban a' un tempo ideas encontradas
e noirse estronora quipese envenenarse, como qui-
po un dia, o sentir que 44so froito en si lesaba. Ter-
rible momento aynel pora ela e pora seus pais que
nada adivinaban, nada 44ian, cegos e namorados, cal
estaban, da sua filla: Terrible momento, si, qu' a
describir renunciamos, dicindo solo que foi entonces
comd' a sua nai revelou o estado en que s' hachaba
e canto a' amiga de sua nai e a' ela sucedera a mal-
dita noite do baile das Candeeas. A de Sancti-Petri,
o saber tal, quedouse como morta; comprenden,
emporese, sendo ligo a innocencia da sua filla e

traton de salvar a todo trance a honra d'esta e de seus pais,
a honra da sua casa e salva-la sem que vislumease o
homo a mais pagnena coisa, non por nada, si por
non disgusta-l-o e por que fora da quem com sua ami-
ga cerca d'el intercedera pra que o baile a deijora ir.
Discurrerem comto pudo e, entre os muitos plans que se
ll'ocurriron, helagui o que siguen: Era aficionada
o campo; esturera, por um gran, com Otilia e com seu
pai ja na Villa; eira algumas das suas feiras e ami-
nadas romarias; gustarall' o pais e, prevalida d'esto,
antes de chega-l-o estio de mil vitocentos cincuenta,
dijo o seu homo lle proporcionase casa na Villa
pra, se ll'acomodabat, pasar ali unha temporada.
Sancti-Petri que amaba a sua mulher, que respetaba
n'ela calquer capricho, deseoso de complac-la e fi-
gurandose que co' eso iria a distraerse tamen
Otilia, fizo diligencias varias e logrou, por fin,
proporcionerlla. Mas a mulher non hen, nin
pensara hir n'aquele gran a Villa, recando, sin duda,
descubrir o mundo o estado da sua filla. Hen, si,
cando fora de conta andaba esta que nin por con-
to hai quieria a sorprendese o lance en Santiago; hen,
si, no outono, como dito queda, mais succedendolle
no viaje todo o que nosos leitores saben ja e escu-
samos de repetir.

III

Entradas de manha na Quinta, segun dizem,

a de Sancti-Petri, sua filla e Adria, ispen esta e meten na cama inmediatamente a Otilia, tomaron logo chocolate todas e en seguida a de Sancti-Petri, chamando aparte a Fara, dijolle:

— Fienes, Fara, que volver a Santiago ahora mismo, pero secretamente y sin que para nada toques en nuestra casa. Mira si lo cumples.

— ¿Duda de min, acaso, la señora?

— Por lo mismo que no dudo, es a ti a quien elijo y te llamo para enterarte de lo que has de hacer.

Auto continuo Dulle minuciosas señas de casa en que fijera noche, enterron-na de como via inclusa habia de quedar Majina, entregolle cartas bastantes e Fara, almorzando a presa, tocon a andar.

Chegada a aldeña indicada por la señora, como cen o golpe a casa de Caitan e Inés; peton a porta, entraron e, pachandose solo con Inés, ven de pronto na cocina un bérce, onde juntinas de por estaban as duas criaturas; por-lo traje, convien tomar a qui habia de levar e, falendo, sin pérdida de tiempo, con Inés, dijolle cariñosamente:

— Yo, tia Inés, son criada de las señoras que pasaron la noche en esta casa y siengo a lo que U. sabe

— Si, a señora mayor medio m'o indicon esta mañana; pero, sin que mal pareza, a menina a pr' onde vai?

— ¿Duis non lo sabe ya? — Pra la incruza.

— A señora nada d' incruza me falon e eu a menina pra a incruza n'a dijo it.

— Como non, tia Inés! ¿E, por ventura U. la que dispone d' ella y quien quierera decirme a min lo

un cinturón metido por dentro d' unha sortella: Chamoun-
ll' aqñelo a atención o golpe e, botando a man o cinturón,
daxando os ollos n' el e na sortella, dijo:

— Conozco todo esto y sé de quien ha sido.

Inés quedouse pálida com' unha cera, arrepen-
tiase da sua ligeirera, da sua especie de vanidade en qu' o
compadre usase as novas gorriñas do fillu qu' outra per-
sona distinguida lle regalara tamen; non s' aturden, por
eso, antes responden con certa calma, volviendo aqñelas
a' ond' estaban:

— Conocerá siseñor. Tiña-o a nena por debaixo dos bra-
ciños, cando a recollín da incusa e, como coma me
parecen d' algun valor, gardei-no aquí na bucha.

Fijouse Salvio cada vez mais no cinturón e
na sortella, len n' esta as iniciais O. de S. P. e, pali-
decendo á sua vez, dandoll' o corazón un salto, recor-
dando o qu' entre si falaban as lavandeiras, exclamou:

— No sabes lo que mi corazón sufre en este instan-
te!

E deitou a cabeza contra o peito. Inés iba a de-
cir algo, pero, antes qu' abrise a boca, Salvio prosiguen:

— Cria esa niña con el esmero mayor que puedas.
Su madre es de una familia distinguida, a quien a
precio mucho y con cuya amistad me honro. Criala
como si fuese hija tuya y cuando algo necesites para
ello, cuenta, Inés, con mi bolsillo. Pero este cin-
turón y esta sortija me los llevo yo.

— Señor....., replico Inés, bajando a vista.

— Tu, ¿para que los quieres?

— En, señor, para nada, conteston, erguendo os ollos.

botaba a' pẽ pra a vila, deseosa d'efectuar o qu' habia dito, men-
tras Fara contaria a' suas amas o que pasado ll' houbera
co-a muller do carpinteiro. E, como Dios ajuda os seus, como
o que con Dios anda, con Dios medra, Inês, non solo rea-
lizou o seu proxecto, non solo tirou da inclusa a mena,
já baptizada ali co nome mesmo de Majina que secia o
papel da abó, non solo un servo cada mes ll' ofreceron por
leita-la, senon que a trougo rio côlo, traguendo tamen em
tan nos brazos o seu filliño. Por maneira que, se jun-
tiños estaban no berce o anterior dia, juntinos volsiam
a' estar ali, logo que na sua casa entraron, já se mi-
te. Prò Inês, obrigada a' deixar, pouco antes de nacer Emi-
lio, as moitas casas en que, como custureira, traballaba;
dedicada, sempre, o seu filliño e, constituída ultimamen-
te en adventiva nai de Majina, hachábase con sobles coi-
sados, signera n' o presumise, o tirar da inclusa a me-
na, obedecendo estonces a' impulsos do seu caridoso coraçon
e esquecéndose da carga que sobre si botaba. Dios, em-
poreo, proveeu a' todo o quixo, ademais de conceder
lle co-a meniña o servo mensual que dijimos, aumen-
tar tamen as ganancias do seu home, pois sendo eston-
ces foron, tanto-l-os qu' o seu traballo alabarou e tan-
ta-l-as obras ajustadas, que, non bastando por si mis-
mo a' dar aguenta e cubri-l-os compromisos, teve qu'
acompañarse de officiales, ou criados, que o ajudaron.

A de Sancti-Petri, Otilia e Adria pasmaron,
o vi-l-o que d' Inês lles contou Fara; todas s' enter-
peceron; prò a primeira mollaban ll' o rosto gordas
bágoas e, chea de reconhecimento, po-lo que fixera já,
asi como po-lo seu novo rasgo, o saber qu' iba pra

a inclusa a nena, escribe immediatament a Santiago, de modo que millor lle paracen e, antes d'oito dias, mandou a mesma Ferra junt' a Ines e un regalo correspondente os sacrificios, favores e interès d'ela pra con personas estranhas que nunca tratiora, nin signera viva, mais d'umha noite na sua casa. Consistia o regalo n'umha capa de pano fino, mui encortada, pra Cariton; un vestido, tamem fino e completo de labradora, pra Ines; duas sabanas de rico lenzo, bordada umha, lisa a outra e planchadas ambas; duas almohadas en forma idèntica, un cobertor, umha sobre-cama e, pr' o seu filliño, catro camisiñas, catro panos, duas mantelas de frañela e duas gorriñas lindisimas. Mais i cal seria a sorpresa da propia Ferra cond' o entrar ali con todo esto, o entrar de novo po-la cozinha, seu outra ves no bõce os seus angelotiños, juntos como os viva ja e que calquiera teria por gêmeos? Ferra, o ser aquelo, chorou tamen e abraçou a Ines. Esta, por sua parte, o hacharse con regalo de tanto gusto, tan oportuno e tan escusado, facia cruces, asombrada e, non sabendo como gradeiêlo, choraba igualmente de por de Ferra. Puxo as señoras po-las nubes, ventificou, hasta certo punto, no seu interior o aventureado juizo que formiora das señoritas e non queria qu'a criada se marchase sin-juntar.

IV

Entre os adoradores d'Philis, um Doz que mais

por ella se morriam era o señorito de Rebordan, souu a po-
sedor esclusivo da casa e bens do mesmo nome, sita n' unha
das milllores conchas da Ulla, o señorito Salvio, favorece-
dor de Caitan e Inés e hasta compadre d'estes; pois, ro-
gado por Caitan, que n' aquella casa traballaba muito,
sacáralles de pia a Ermelindo, nacido en agosto de mil
oitocentos cincuenta; señorito d'uns 4inteseis anos, a quem,
sobre todos, distinguiam Otília, tanto, que pidira-a ja
os de Sancti-Petri e non ll'a negaron, antes reci-
biron gozo, o ser qm' un formal amante, d'asenta-
jadas calidades, rico e fillo de pais illustres, os qm' en-
tida quixeram muito e atencions debiem, a deseaba
por noiva; prò Otília, sin decir que non, nin que
si tampouco, falagando-o con esperanzas, mais on
menos embozadas, segun que mais on menos apreta-
ba Salvio, tequeleando, dando o asunto còrda, em-
bas veces, a pretexto de ser noiva pra contraer obli-
gacions; outras, de qm' era forza medita-l-o; outras,
con desculpas parecidas de case toda-las quapas conseque-
das; outras, n' unha palabra, a chague de non sabe-
mos que, siquera presumamos fose o vergoñoso es-
tado en que s' achaba, a desgracia grande caída so-
br' ella, turvo-o enredado así bastante tempo, sin
nunca resolverse, cousa que condenajaba, que fa-
cia rabejar o amortalado home e disquistaba os pais
da mesma Otília. Ellos apreciaban-o de cada dia mais
e non comprendian, nin esperaban tal proceder
na sua filla. A nai, o ultimo, non sabia case cu-
mo desculpa-la e decia a Salvio non desistise,
que n' era tarde e, tempo andando, iria á cabo

a boda, segura, cal estaba, só moito qu' Otília lle quería.
Salvo, co-esto, pasaba en Santiago suas quinquadas, en-
traba a' todas horas na casa de Sancti-Petri, conside-
rábase ja ali como da familia e, estando ausente,
carteabase con Otília, a' ciencia e consentimento de
seus pais. N' aldeia, atendia os seus intereses e iba
algumha vez de casa. Andando un dia a' esta vros
montes de Sergude e Vilanova, preto da casa de
sua comadre Inés, a' quen non vira desyue da pia
lle sacára o fillo, pasou po-la oréla do furdin
e, sentados a' descaisar n' unha camposa, sen
a' suas lavandeiras lavando n' aquel regueiro e ani-
madamente conversando. Picado da curiosida', deseo-
so d' oír-l-o qu' entre si falaban, tira de petaca, a-
cende un tabaco e, recostado sob' o cespede, piço-
s a' escutar, pensativo e cabisbaixo, pra que non
se apercebisen elas. As lavandeiras estoban-case jim-
tas e a mais moza decía á outra:

— Eu inda non lles vin o pelo e a mais moza
disyn' é bonita coma un jasmin.

— Dois 4ench' enferma e, se deixon a coma éche
de pingueniño acá, repuxo a outra

— Mutter, en eso non o vin e, si algo houbera, ha-
biase de trasladar. A criada 4en conmigo de Santiago
hai poucos dias e nada me contou. Será boubá.

— Non che caiba duda e, sin rejarbar, creche
que n' esa enfermida' hai moito de misterio. As
lavandeiras, entendes, sabemosche moitas cousas;
non digo mais.

— Eso é verda'.

— As senhoras, como apparem, senche piores qu' o grasso e as criadas falam, ou non falam, assegum o que ll' encargam suas armas

— Fommen e certo.

— Si sabes, sabe-o todo o lugar, qu' Inés trougu da incruza umbra nena, e eso que ja ten um fillo. Pois ben; esa nena, pra mim, e'ch' um mistereo, sobre todo, desque na casa d' Inés 4m entrar c' umbra cesta, gran de na cabeça a criada d' esas senhoras.

— Asi che 4na de Santiago; N'abriola se non tes razou! Inés e' moi diligente e poيدا qu' alá en Santiago topase choyo; Como ten tanto palique....!

— Non fora ela custureira.

E, o decir esto a mais 4lla, chega de repente outra lavandeira e, sem pois de sa-t. as boas tardes eis que lavaban, pousoo no cham a cesta de roupa que traguia e, poudos a lavar tamen, dijo, a sua 4es:

— Falamos, ja que falabades.

— Falabamos, repuxo aquela; d' Inés e das de Sante, Sante....

— Sante - Petre, muller, contestou a recen chegada.

— Sante - Petre, ou Santa - Pedra, repuxo de novo a outra; Hayan uns nomes ben raros!

— ; Que' qués? Seroin de moda. Hoje a moda an Sach' en todo, hasta no rezar. Eu mal ch' as couzo ainda, pro ser son as mesmas qu' ai ynedan pa seandose na carballeira da Femenia.

— Logo ja se lles 4e o pelo? dijo a lavandeira moza.

— O portal e as ventanas vinos abertos o pasar e creos
qui elas j' andixeron estes dias po-la horta

Salvio, o vir que se falaba das de Sancti-Petri incorpo-
rons' un pouco e tratou d'escribir millor. A recien chegada incorporou
se tamen, puxose de direita o pé do lavadoiro, dobrou as mangas
da camisa que se lle desdoblaran e logo preguntou:

— D' Inés, non falabades?

— Falabamos, contestou a vella, da nena que si que ti-
rou da incruza e do espabilada qui é.

— A nena!

— Sei qui estás tola. Non, muller, non, Inés.

— Todos por aguda a tenen. Saber sabe onde ll'aperta
o sapato; prô parecia coma ela e o seu Cariton non s'atopa
no lugar.

— Mira se n' é aguda qui hastra se botou por compa-
sra o señorito de Mebordan.

— Calade, diaños, calade, que se-l-o ali e inda vos
ha d'oir, dijo a lavandeira moza, indicoindolles co-a cara
o sitio.

Salvio, nafeito, via todo e, estribillando no campo
c' un garabujinho, coma quien non cuida, nin fai opera-
cion do qui arredor pasa e atende solo o seu enredo, pu-
xo sobre atencion ainda; prô as lavandeiras calaron e so-
lo emperon á conta-l-a mais moza. Salvio levantou's es-
tonces do chan, collen a escopeta que tinha o lado e, asu-
biando po-lo can, botou á andar de direita á casa de
sua comadre; pois deseaba ver o afillado e sonsacar
a Inés, por s' algo sabia das de Sancti-Petri qui el real-
mente invocaba s' estaban no pais, ou non. Chegado
qui humbo á porta, ven aberta esta e, o ver tamen á

Inês sentada ali, sendo se mamar a nena, dijo:

— Parece que mi ahijado se explica.

— Oh! Ese ja ll'acaba de mamar e está no b'ere esperto e caladiño coma un santo.

— Pues qué i tienes ya otro niño?

— Unha nena.

E erguéndose da soleira da porta, en qu'estaba sentada, añaden:

— Entre pra dentro e contareille.

Entron a cocina, son un bico o apillado, seiton Inês a nena de par d'el, abren a porta do quarto, suben o do Mebordan e, tomando asiento n' un taboleta, dijo a agnela:

— ¿Con que una niña? ¿i eso?

— A verda, como po- l'oficio ja non p'odo andar e teño leite, gracias a' Dios d'abondo, fun a' Santiago con Caitan e trouxeremos da incruza esta nena, po- la que nos ofre- ceron no Hospital en Suvo cada mes. Ja sé usted que algo se vai ganando.

— No está mal, pero eso durará, lo mas, un año y des- p'ues i qué vas a haer de la niña?

Esta pregunta colleu desporcatada a' Inês e, sin saber, o pronto, que responder, contestou tom solamente.

— Demois, ja Caitan e en acordarinos

Logo, mudando, adrede, de conversacion, dijo:

— E pois qu' aqui está, voull' amostar unhas gorrinas novas que o seu apillado tén, sint' as que usted lle regalou.

— A ver.

Inês levantou estonce la tampa da sua bucha e, tirando d' esta as gorrinas que trouxera Fern, notou Salvo que remangado d' unha niña e caen no piso

un cinturón metido por dentro d' unha sortella: Chamoun-
ll' aqñelo a atención o golpe e, botando a man o cinturón,
daxando os ollos n' el e na sortella, dijo:

— Conozco todo esto y sé de quien ha sido.

Inés quedouse pálida com' unha cera, arrepen-
tiase da sua ligeirera, da sua especie de vanidad' en qu' o
compadre usase as novas gorriñas do fillu qu' outra per-
sona distinguida lle regalara tamen; non s' aturden, por
eso, antes responden con certa calma, volviendo aqñelas
a' ond' estaban:

— Conocerá siseñor. Tiña-o a nena por debaixo dos bra-
ciños, cando a recollin da incusa e, como coma me
parecen d' algun valor, gardei-no aqui na bucha.

Fijouse. Salvio cada ves mais río cinturón e
na sortella, len n' esta as iniciais O. de S. P. e, pali-
decendo á sua vez, dandoll' o corazón un salto, recor-
dando o qu' entre si falaban as lavandeiras, exclamou:

— No sabes lo que mi corazón sufre en este instan-
te!

E deitou a cabeza contra o peito. Inés iba a de-
cir algo, però, antes qu' abrise a boca, Salvio prosiguen:

— Cria esa niña con el esmero mayor que puedas.
Su madre es de una familia distinguida, a quien a
precio mucho y con cuya amistad me honro. Criala
como si fuese hija tuya y cuando algo necesites para
ello, cuenta, Inés, con mi bolsillo. Pero este cin-
turón y esta sortija me los llevo yo.

— Señor....., repuso Inés, bajando a vista.

— Tu, ¿para que los quieras?

— En, señor, para nada, contestou, erguendo os ollos.

pró; e s'algum dia lle fan falta a nana?

— Para eso, cabalmente, los quiero yo; o ¿sabes tu quien es su madre?

— En ¿por onde, se a tirei da incursa a ali esas cosas non se saben?

— Pues, si lo ignoras, mejor es que yo los lleve. Esa niña, pequeña hoy y espúria, como muchas otras de su clase, quizá que algun dia sea grande, quizá que estas personas entonces la interesen y nadie, acaso, como yo pueda saber a quien ha de presentarlas.

— Usté bñ sí. E ¿s'usté morra e caen n'outra man, e sirven pra unha virga, ou pra Saño, tal ves, da mesma nana?

— Tu observacion es oportuna, está en su lugar; mas nada temas, Inés; eso, mejor que tu, lo comprendo yo y dejalo a mi cuidado.

E Inés dejou que cinturon e sortella guardase n' aquel instante sen compadre. Este levantouse logo do taboleta, baixou a cozinha, sou outro bico a Carmilio e, despedindose d' Inés, preocupado, bastante mais triste do qu' entrara, saíu pra fira e marchou camiño da sua casa.

V.

Ido sabido, tratou d'explicar Inés a causa do seu pesar e interés, non solo na posesion das suas prendas que levava, senon hasta na esmerada crianca de

Majina. Sabia ja qu' era amigo da familia da nai da na
na, pu-lo que dijera el mesmo, e esto explicaballe bastan
te ben aquel pesar e interes, signera invrase, cal invrase,
que, mais qu' o amigo, era o amante quon estonces lle
falaba. Sabia a sona que d' honrado e caballero tiña o
señorito na comarca toda e, n' atrevendos, a sudar da
sincerida' das suas palabras, mal podia, non queria ma
liciar fose el o sedutor da señorita que na sua casa ha
bia parido, o pai d' unha criatura que de beijar si
quera si acordou, mentras que suas veces bicara o
afillado. Folgabas' ela interiormente moito d' esto; fol
gabase non menos da sutileza con qu' a toda-l-as
suas preguntas contestara e, tranquila na sua con
ciencia, sendo qu' hasta nin o compadre desembrira
o secreto qu' a abo da nena lle encargara, nada tam
pouco quixo que contan supese do que levira o
señorito; asi foi qu' o chegar a noite, solo lle dijo
que vinera a' ce-l-os e bicara suas veces o afilla
do.

Salvio, pu-lo comiño e na sua casa, non fa
cia senon casilar, chea a alma de tristura. Amaba
con delirio a Hilis, creia-a, non sin razou, innocen
te e pura; via, por outro lado, o qu' a nena e
prendas recolhidas lle decian, prendas moitas veces
contempladas no seu querido ben; via, si, que todo
aquelo a condenaba e qu' hasta no roqueiro as lavan
deira-l-a mordian. Ines nada lle habia dito: Salvio,
empresou, notou qu' ela palidecera, o desembrirse o
cinturou. i Hilis este co-a nena, como dijo Ines?
i Seria Hilis quon lle o pariera, ou mandara por?

As gorrinhas mesmas qm' Inês iba a' amostrar a' Salvio e seriam
regalo, acaso, da propria Otília? Nossos leitores nada d' es-
to invocam já; p'ro Salvio invocaba-o ainda e natural
era fixese estonces a' si mesmo tales perguntas. Ademais,
e Sabia, sospechaba signiera el qm' fosse o delinqnente?
e Fina d' este o mais lisonjoso indício, ou seria todo ca-
lúnia levantada a' Otília por suas rivales, ou pu-
los rivales de Salvio? Inês, repetimos, nada ll' habia dito.
Estuvo así matinando toda a noite; p'ro amor sua-
ll' o encontro a' cada instante. Salvio namorado disseul
paba a' Otília: triumphou a parte nobre, generosa;
venceu o amor e Salvio, resolveu a' conservar, si, co-
m' ouro en pane, as duas porrendas, p'ro qm' im-
portase, mais non a' decaer un tris do seu carinho
a' Otília, mentras o menos outros antecedentes non
tuvise; resolveu a' portarse co-a sua qm' erida como
se nada contra' ella se falava, nada qm' censurar
hachase n' ella, tomou lenguas, assegurouse, non
sin discrecion, de qm' era certo o qm' unha das la
Handeiras indicava, repente a' estancia do pais
dos de Sancti-Petri e resolveu tornen ir a' visita-
-l-as o outro dia. Mais, antes qm' Salvio chegue,
justo e sepamos já onde realmente estan.

VI.

A' unha lombiña, rodeada de pinales, fre

guesia de Samamé de Ribadulla, a' suas léguas e media
de Santiago, preto dos palacios d' Ortigueira e Guimorans,
hai um lugar, a' caída d'um Castro celtico que lle dá nu-
me. O lugar, en si, ual pouco; pro, convertido case, todo en
casinas blancas de fidalgos, comerciantes santiagueses e pro-
prietarios que foron ali mercando, parece hoy' unha pe-
queniña vila qn' aunque sin señores, no inverno, hénche-
se d' eles, no pran, de señoras e seivitas, gala estonces
das feiras e romarias dos contornos, como Gaudian, os
Dolores e outras mais. A Dereita d' este lugar, vindo de
Santiago, no fondo d' unha carballeira e beiriña d' ela,
hai tamen duas casas, unha grande, j' antiga,
con capilla, palomar e bo granjo; outra, non
tam grande, nova ainda, sin palomar e sin capi-
lla. Deixando a segunda e falando solo da primeira,
diremos que, Tenencia do cabildo compostelano en tem-
pos qn' este tiña varias no pais, puseron-a a dis-
frutaron canónigos diferentes hast' o señor Gorostede,
ultima sangrenta de politicas opimions dur ante a
ultima civil guerra de sucesion. Anduvo logo por
muitas mans, flojas non poucas d' elas, mercenarias,
seign' ainda d' arrendatarios, ben, un mal cuidada,
segun cadron, e en mil oitocentos cincuenta e tan-
tos ven, por fin, a compra-la outro señor canóni-
go; imio qn' a pose' abria, fixo e foi n' ela dia-
riamente milloras considerables. Esta casa, pois, cha-
mada ind' hoje Tenencia da Costa entre os labradors,
esta Quinta de Recreo foi a qn' en mil oitocentos cin-
cuenta proporcinnou Sancti. Petri a sua muller, a
en qn' ela, Thibia e Adria pasaron alguns dias no

outono d'aquel anno, com' indicado queda. Vejamo-l-o q' ali
faciam. Mentras Otilia se repunha do seu lance, q' Otilia
eram ^{istantes, todo-l-os} ~~todo-l-os~~ ^{coitados}, a fim de que se repunha pronto
e ben, o portal da Quinta a' ninguem se abria apenas, as
vidreiras estavam todas cerradas, de modo que non parecia
hombesa gente n' aquela pouca. Comd' Otilia emperou a
erguerse, deu passeios dentro da casa, logo, po-la ter-
ta, em companhia de sua nai e da donzela, esparjen-
do ali o animo, tendendo a vista o longo do pintu-
resco paisaje e sentindose tomen o pe d'algum la-
ramjo, ou limoeiro; dempvis, po-la granja e bosque
e hastas po-la camballeira da capilla, tanto q' o ca-
bo de duce dias, pondo ja unha tarde ir a pe, co-a
misma nai e Adria, a casa de Caitan e Ines, si-
gniera non fosse mais que pra demosttar a' esta sin-
cero agradecimento, o ver n'ela unha curida nada
commun e sentimentos nobles en alto grado. Ali, pois,
entrabam, como de visita, comdo Salvia scia pra a
Fenencia. Mais vejemo-l-o que chegue o portal, que
peta, e vejamos, mentras, o que na casa d' Ines es-
tonces se pason.

Acabado-l-os saídos e cumpridos entre as seño-
ras e a muller do carpinteiro cambeados, arrubiron
todas o sobrado, q' aquelas ben convicim, curpore, ca-
da unha seu tabolete e conton Ines moi por min-
do o q' a criada referira, o q' en Santiago fixera,
pra saca-la nena da inclusa e hast' o que vio Hos-
pital l' offreciam. Pido esto ultimo, tomou a de Santi-
-Petri pra si e, comprendendo q' era forza deixar ja
a neta a' aquela muller e q' en ninguinha outra

parte estaria millor qu'ali, o objecte de saber d'ela e mais
que se propunia, tomou a palabra e dijo a Ines:

— Cuonta-lhe con que el Hospital la de al mes veinte r.^l,
durante la lactancia da la niña. e Lucrecia, e no me digas
que no; porque he, amiga mia, acceptar otros veinte r.^l que,
al mes tambien, yo la ofrezco hasta que la niña este
en disposicion de ganar por si?

Resisten Ines esta propuesta como pudo; nada
queria aceptar; decia que, por lo pronto, o do Hospital
ll'abondaba e, para dempous, que Dios, qu'era pai,
ja proveria. Mas la de Sancti-Petri, Otília e Adria
insistieron e aceton, por fin, prometendo qu' o seu
tempo, via a nena a escola, deprenderia officio,
siqu'era fosse o de costureira que, n' este caso, ella
misma ll'enseñaria na casa, e a' condiccion ta-
men de que solo por man de Fava recibiria, de
tres en tres meses, o duro que se ll'ofrecia. Se-
guidamente, truxo Ines a nena, para qu' a viron,
colleu-na a abi no colo, bicaron-a ali todas, devol-
verella logo e, baixando unhas e outras do morto, des-
pedironse as señoras e marcharon, deixando a Ines
co-a nena en brazos na porta da cozinha.

Salvio chegou e petou, nascido, o portal da
Quinta; Fava saeu a' abriella e, como as señoras
n' estaban, qu' estaban en casa d' Ines, segun aca-
bamos de ver, dijulle que marcharian de passio,
mais qu' invocaba a' onde. Dáballe o corpo a' Sal-
vio qu' ellas ali estarian, bina no seu poder o cinto-
ron e a sortella consabidos, vira as lavandeiros que
c' unha cesta na cabeza entrava Fava ali em dia

e, ganso d'achegar datos que o convenciesen da verda, ou non verda, do que contra Otília resultaba, botou sereto á alá; non pra sorprendelas en casa de sua comadre, si pra send'algum punto atisba-las e facerse lugo o en contradizo; prô, á poucos pasos, encaron co-elas que vol-
tarian á Feniencia; sobrecollemas, ô pronto, e Otília, á quen mais convinha disimular, sendo tempo á qu'as outras se serenasen, exclamou

—, Salvo!; Por aqui 4.?

— Supe por casualidad que estaban aqui 44, Sigo o de Meborden, con oira case indiferente, y he venido á visitarlas; pues sentiria se retirasen sin haberlas siquiera saludado.

— Gracias, contestou Otília, clavando unha mirada á Salvo e añadindo a nai, con intencion.

— Hizo 4. muy bien en venir hoy; pues, dentro de un par de dias nos retiramos

— ¡Tan pronto, señora!; repuso Salvo, mirando á Otília.

— Si, amigo mio. El invierno se va acercando, los frutos estan ya casi todos recogidos y el campo; que distraccion nos ofrece ahora?

— Para hijas de ciudad, como 44, ninguna. Sin embargo.....

— Soy aficionada al campo, ya lo sabe 4., pero un dia de invierno en él me seria insoportable, francamente lo confieso.

Fueron así hablando hasta o portal e, entrados na casa todos, estivo ali Salvo natural; espansivo con nai e filla, cal de cote e brindandose á acom-

para-las a Santiago, como, naftento, as acompanhou.

VII.

Fora, nas duas vezes qu' estubo en casa d' Inés, guardouse
bin de revelarlle qu' eran suas amas-las de Sancti-Petri e nas-
t' onde paraban. Inés guardouse tamen de preguntarlle; soupo-o
po-las de Sancti-Petri mismas o dia que personalmente
a visitaron; mais como na segunda entrevista, ou sea cando
s' atopou es o regalo d' aquelas, unha e outra simpatizasen,
empezasen a ser amigas, Fora na vespera de marchar a
Santiago con suas amas, pidelles licencia pra ir a despe-
dirse d' Inés: foi, estubo na sua casa tal cual rato e, o
sair, biu un enternecido os hirmancinhos de leite e deu a
Inés un apretado abraço. Moza jarrona, d' excelentes dotes
pra criada, tiña, emporezo, como temos todos, o seu aguel,
o seu flanco, qu' era moita afición a bailar e conversar,
fose con quen fosse. Cada vez qu' via unha gaita, pa-
recia qu' as pernas se lle erguian e non sabia cas o que
lla pasaba. Prò as millores e principais romarias do gran
concluíron e' o San Miguel e así, mentras estubo na
Costa, pouco, ou nada s' adixirten, contentándose solo
con vir, posta no patin e seran, contigas que das escron-
chas saian e algun atrujo, cando ja iba na cama.
E decimos contentándose, por que Fora, si qu'era ser-
vise estonces na vila, era aldeana, nacera na aldea,
criárase entre labradores e non podia menos de sentir

esa especie de gruta melancolía que sinto un, ó escuitar Socas cantares, ecos misteriosos qu' en fujidos tempos escuitou, ou, acaso, entonou el mesmo. Os cidadanos non comprenden d' esto un átimo, porque non estudian, nin queren estudar, a vida e costumes. D' labrego, ou estudiam-as po-lo ferro. Verdá qu' en Fara o contento foi pegneno, Verdá que nin as pernas, nin a lingua traballaron, segun quixéron, mai-la última d' o tempo que perden na Costa algo se desquiten a tarde en qu' a mora pra a vila se retiraba. N' aquel dia as de Sancti-Petri marcháron po-la mañan e, tendo Fara qu' arrambar cousas, fregar, barre-l-a casa, pescha-l-a e lexa-l-as chaves, non pudo sair cond' a' suas amas, saeu, si, tempois de mediodia e pesandolle bastante ben a cesta que j' atada lle deixáran pra a cabeza.

Un cairento que viña da outra banda d' o rio, atravesaba, ó tanto, a aldea de Socastro en-dirección a' Santiago e, anque montado n' un arriuel, iba como fantástico, lucindo o seu calañei, a teima, un masete mi-historiado, con moito broche de prata; sobr' un chapegué de raso negro, a dormada caía da sua moestra e hasta a encarnada faixa, que case lle chegaba ó peito. Alcanzou a' Fara a' corto treito e, parecendolle, po-lo seu traje e aire, persona decente, pra separar co-ela, su vent' o camiño, adiantous, un nada, mirou por riba d' o homeiro e dijolle:

— Ola, chica! ¿Has pa' la vila?

Fara torceu a cabeza escont' el e contestoulle.

— Hombre non y a tu?

— Yo me qués un pouco acá.

— Hast' onde sea, irémos en compañía.

— ¿Lo que no? Abispasio y Jalondo, co-eso el camino s'ha
rá ma breve.

— Si, que yo se correr non llevo gana.

— Y, además, hay tavia muita tarde.

— Seran las duas.

— Heremo, chica.

E, tirando a sua moestra de plata e mirando-a,
añaden:

— Do y media.

— Estonse, a las cinco eston n'a vila, y eso qu' en Santa
Lusia tengo que determ' ainda en cas mi madre.

— ¿Es tu e Santa Lusia?

— Allí nasim, mas hoje sirvo en Santiago.

— Tu grasia....

— Fara.

— Fãa e la tia Frolensia?

— Si. ¿La conoses tu?

— Y a ti tãmen, solo que t'ignoraba.

— Pois yo a tu non te conoso.

— ¿No conosiche nunca a Gabriel d' Andruico?

— ¿Y, que? ¿Eres tu Gabriel d' Andruico?

— El memo, mugu', y von pa Santa Lusia.

— Gasmada me dicjas, en verda', quien habia de decir
qu' eras tu?

— Ous si.

— ¡Vente, vente, Grabieliño! ¿Y, que de tempo hay que
no-nos vemos!

— Ende que con quinto ¿t'acorda?

— ¿Y non m'ha d' recordar! Mas tu non fuiche al ser-
visio, segun vin.

— Não, que me leron po inúti en la Cruña: me emba
qué ali pa Andalusia y, con un compañeu, ali de Fa-
beiro, mu güen amigo, esembagne antiá en Hilagarsia.

— Por maneira que vier inda de camiño.

— Ni ma ni meno y mi equipaxe, tal ve, ahora le
estén baixando del coche en Santiago. Ma evita: a' ve
si aquí en el faeo acomodamo tu sesta y 4os un rato
acabalo. Po te la levaria, si no fora que ya me des-
fizen.

— Non, non, gracias.

— ¡Qué gracias! Ahora memo.

É, apomados Grabiél, tiroulle, medio a forza, a
cesta da cabeza, asentou-na contr'o pieo da albarda, arre-
tagou-na ben ali co-a corda da sobrecincha e dijoll' en
seguida:

— Já está. Congue orribita.

Fara seu qu' iba a' botarll' os brazos, pra su-
bi-la e, com' aquilo non tina traza, pois, prescindindo ja
da falta de forza no animal, ocupaba a cesta sola case
toda a albarda e, de pois, acabalo tamén ela, seria enriba
das mesmas ancas, espotta a' un compañeiro, ou a' amagarse
con faeo e cesta, contestoulle.

— Mira, acaballo non me pongas, porque me quin-
do. Estouse, iremos a' pé los Sous y vaya la sesta en el
arre.

— Ties razon.

É Grabiél, collendo estonce-la besta pu-la
trénla e agarrando co-a outra man unha das de
Fara, caminaron asi en animado palique hasta
Santa Lucia, onde, despedidos con reciprocos apre-
ce

mentos e um abraço, Gabriel entrou na sua casa e Ferra
na de sua mãe, chegando à Vila já de noite.

VIII.

Volto de Santiago Salvio trinando, disgustado cada vez mais
da frialdade que em Otilia se lhe antojava, que case o fizesse
sair dos seus trumiños e com todo cuidado fingia esta, queixo
dar tamen corda ao negocio, aleijarse do país, curar assim,
hasta certo ponto, a enfermidade d'amor que o dominava.

O morgues de Fria-Castela, amigo de Salvio e afi-
cionado a minas, visitava, o tanto, alguns criadouros metali-
feros nas provincias de Lugo e Orense e iba a retirar-se pra
Madri, juntamente co-a morguesa e um fillo que em San-
tiago a acompanhava. Metironse, pois, e ganhou Salvio dimi-
ta-l-o, de passar na Corte d'España um inverno, mar-
chou, a pouco, tamen pr'alá. Algo debia gustar-lhe a Cor-
te, algo mais adivirtida e sedutora debia haer-l-a vida de
Madri que, non digamos já a da sua aldeia, si a de San-
tiago, ou de capitales de provincia. Fose d'esto o que fose,
é o certo que sendo estonces, si alguma vez vinha a San-
tiago e d'ali à sua casa, era regularmente no gran, poi-
-l-os invernos pasaba-os todos na Corte, ou n'outras par-
tes. Otilia, à sua vez, sin volver nunca o que habia
sido, pasaba, como sempre, os invernos em Santiago,
com seus pais. De gran, saia co-elles, ou sola com
sua mãe e Adria, à baños, augas, ou simplesmente

a' esparje-l-o ómimo n' este, ou n' aquel pobriño de Galicia),
mais sin que por eso seixase de cumprirse esautamente
o estipulado con Inés, resento de Majina.

Salvo, sempre que viña á sua casa, nunca s'ol-
vidaba d'ir unha vez, ó menos, á de seus compadres, se-
cando estonces algun regalinho pr' o afillado e, se cadraba,
tamen pra sua hirmán de leite. Coitan, com' habia
boito, traballaba de carpinteiro e viña de cote ó anoite-
cer pra a sua casa. Inés cuidaba da vida e dos picari-
ños. Estes, en mil vitocentos cincuenta e catro, iban me-
dio escarapoleados ja, falaban ben, subían e baixaban á
gatiñas a escadeira do sobrado e, aunque lexaban os seus
croques, era unha risa de-t-os e ver, así veces, cal en-
tra si cotifaban e pelejaban po-las papas. Pr' o ca-
bo d' aquel ano, Coitan morreu. Esta perda sinteu-na
Inés moitísimo e meses de vida lle tirou. Fíxolle de-
cente enterrado e sisten de leite ó punto, sin nunca
jamais seija-l-o hasta qu' ela tamen morreu.

Vinda Inés e con poucos recursos ja d'os qu' en
vida do seu home tiña, signera, mentras vivén, afor-
rasen ambos algo e mercasen catro leiras, estreitouse na
sua casa como puido, traballaba no campo coma unha
negra, facía o caldo de vespera e moitas veces, ó
romper da alba, marchaba pr' o traballo, levando
consigo os rapaciños e deixando pechada a casa. Co-
mian os tres no campo, no campo dormían aqueles
e juntos iban de noite pra a aldea. De ja grandí-
ños, levaba-os ela mesma á escola, volvían c' o es-
colante e Majina empezaba á momeja-l-a agulla,
ó lado de sua adoutiva nai, n' as horas qu' esta podía.

mentras Ermelio c' unha pluma ja esborrachaba. N'os
Siasantos, iban a Misa do cura, Ines, no medio, as benditas
rapaciños; estaban asi na ilesia; rezaban, se rezaba ela e,
si ela se sentaba un pouco, tamen se sentaban eles. Do-
tarde, se mandaba o tempo, visitaban as 4eiguinas, Ines,
pensando no seu Caitan que pra merca-las ganhara,
Majina e Ermelio, cada un con seu talizo de broa, que
mais que biscuito lles sabia, collendo amoras n'as silveiras
e rosas de cobrinfollo. Contas veces, brincando n'as orz
las do Gurdin e outros rapaces da 4einda chegaban, riu-
bros coma tomates, jinto a sua 4inda nai a recibir d'ela
un abrazo e un bico qn' enternecida lles daba...! Pro su
peta, cal lóstrego, pasou aquela primeira eda. Os rapa-
ciños, qn' hanta estonces foran magninas, sin conciencia
apenas dos seus feitos, empezaron a discurrir; o mundo
empezou tamen a abrirll' os ollos; Majina, via qn' era
espirea; Ermelio, que n' era sua birman; ambos, em-
puzoso, qn' osiam andar juntos, qn' osiam agradecerse; se-
ciam qn' a rompiña lles escapaba e facia falta outra;
Ermelio, pedia un calzon, un chaleque, unha chaqueta
e unha mouteira; Majina, refaixo, montelo, sangue
e un porriño rechosamente, pra a cabera; Ines, cala-
ba, observaba todo e obraba logo segun millor lle para-
cia. Herda qn' esto aguzaba de cada vez mais o seu in-
genio; herda que a facia discurrir mais ainda do qn' eles
discurriran; pro eran mui quidiños, comerabans en con-
placencia e Ines, tratando a sua vez, se contentaba
arreglou, do traje completo que a de Sancti. Petri lle re-
galara, un completo igualmente pra Majina e, pra
Ermelio, outro da capa regalada o seu Caitan. O ano

mil oitocentos sessenta e dois, quando doce contavam os rapazes,
Inês, ora fosse o sentimento da perda do seu nome, ora
o peso do trabalho, signera já entonces d'algo aquelles de
servisen, ora porqu' augmentando as necessidades, non tuvesse
sempre com que satisfacel-as, vin a' quem acudir sem
que elle o suspesem, ausente, cal estava, seu compadre,
ora, em fim, por todas estas cousas mesturadas, é o certo
que sou en amolecer a os rapazes, por muito que fixe
sem, como n'os tiroua ainda da escola e eram rapa-
zes, non podiam supli-l-a n'os tráfegos da labrança,
nin n'as principais anseas da casa. Iboru, si, com
do a unha, comdo o outro, ás maraballas pr'o ranchi-
ño, segaban herba pr'o becerro, levaban o monta as
vacas, ou traquiou-as da corda po-lo eijido, fazian
horas outros laboriños e, como a moçada, po-lo regu-
lar é alegre, Majina e Ermélio, com boa saúde, ben
fortiños, eso si, e com uestidinho de guarda pr'os dias
santos, andaban case de cote alegres. Majina, empurreo,
cavilaba, de ves en comdo, via sua condiccion d'espirica
e, conoscendo que nada mais podia qu' o corpiño e o
qu' iba deprendendo, asi via escola, como no officio de
costureira que elle ensinaba Inês, passaba suas tristes-
zas á calada e horas habia en qu' as bágoas os olhos se
lle viñan. D'ahi que, mentras Ermélio tocaba o pinfano
e c' outros da sua edá cantaba que daba génio, ella, si
no retrato de sua nai, que pra todo tinha gracia, non
se cuidaba de cantar e, se cantaba, era algum conta-
riño melancolioso dos muitos qu' o redor via e na me-
moria o golpe lle quedaban. N'oude os repimicaba coma
ella, Majina j' o sabia e tomou que a escuitaba

Ermélio, pra ver de colle-las voltas e caídas com qu' ela
agraciaba os seus cantores.

Inés, omgna non facia cama, queijabas a cada
passo e decia os rapaces: " Pronto, meus filliños, queda-
rés sin min, non tarde en seguir-l-o caminho do meu ho-
me " Os rapaces lagrimejaban, botábanse ll'o pescozo e
contestaban: " Calá, naiña, calá, que n' é pr' agora, in-
da nos habéis de ver casados " E ela entonces sorriase con
languidez, facia qu' o seu lado se sentasen e abrazába-
-os c' os seus brazos. Inés non s' enganaba, traballara
mais do qu' as suas forzas permitian, cometera excessos
que non debia, que n' estaba acostumada a cometer
e o resultado foi que da manha a noite, sin case
saberse como, atacou-na um malino flato que lle
quitou a fala e, no mesmo ano de sesenta e dous,
levou-na a sepultura en menos de tres dias. Hachában-
se na casa, o tanto, algums veciños, acudiron logo
outros os choros dos rapaces qu' orphiños, enteiramente
orphiños, deixaba Inés, e dous dos mais acomodados
labradores, Bieito e Felis, sacaron-os d' ali e meteron-
-os n' as suas casas, onde, pu-la mantenza, estur-
ron algun tempo sexindolles de criadiños, pois Inés
non contaba parentes no lugar e os veciños tiveron
que correr con todo, incluso o seu enterro e mais
preciso en tales casos, anticipando os cartos un e co-
brándose dempous n' as haquinas e via millor leira.
Da sorte que solo a casina e tres, ou catro, migas
de terra foi como quedou a Ermélio en razou d' he-
rencia.

Os dous meses, inda non, d' occorrido esto, o mar-

quei de Gria-Castela, acompañado do seuvito de Nebordan seu
outra vez a Galicia e cando o seuvito soupo a morte de sua
comadre e a situacion en que se atopaban Majina e o seu
afillado, especialmente Majina, tivo un sentimento grande
e viñanlle á cabeza mil ideas, á fin de milloralas e evi-
tar que os rapaces, talvez, se extraviasen, ou botasen á per-
der nas casas onde os recolleran

Visitaba o marxes estreme-las criadeiras metalife-
ros das provincias de Coruña e Pontevedra. Estivera ja
no Ferrol; reconeceu o valle de Fradesa e ali o terrico
pirvide de Campo-Morzo, na surjeion do Meda, rejion
do monte Candan; fora o Corpiño e a Merza, na
rejion do Carrío; á varios outros puntos, descritos por
D.^m Guillermo Schulz en mil oitocentos trinta e cinco e no
so malogrado amigo D.^m Antonio Valenzuela Torres na sua
Memoria geométrico-agrícola da provincia de Pontevedra,
Memoria premiada polo Academia de ciencias e polo
misma publicada; estudiara-os todos, e faltáballe unica-
mente o valle da Ulla, correspondente á citada sur-
jeion do Meda.

Sucedeu, pois, que unha hermosa moñon d'abril,
convertida a Ulla n' un herjel, cheo d'arborios con
frolas, encarnadas, n' os pejequisos, blancas, n' as cerdei-
ras, ameijeiras e pereiras; frolas que contrastaban, non
solo co-as amarelas dos tojos e as carmesas das carron-
chinas dos montes, co-a verdura dos pinales, trigoas,
centeos e herbeiras, ornadas de margaridas, violetas
e mil outras rosicas, si que tamen c' o pardo-oscuro
das veigas, recém fendidas polo millor. Sucedeu que a
travesando, acabalo, o marxes e salvio a parroquia

De Vilanova e segundo alcaen Majina o pe d' unha correira,
pr' ond' eles iban, contaba a raponiga as seguintes melodias e
copla:

Mod.^{to}

Can do a ru li ña

trémolo

ru la wa po

la se ca,

Piu dolce.

ai cha da, ai cha da

de... la, ai... da... me

ni... ña es... pu... ya

Ritardando.

en... ca... sa a... lle... a!

Chocaron ò merques entrombas cosas; Seturo a besta
 d'erruiler, en que montaba; Seturo a sua salvio e, dirigin
 dos o merques a cantoria, dijolle:

— Contas, niña, con muchas gracia y me quita ese can
 tor. ¿Eres de aquí?

— De esta parroquia, señor.

— ¿Como te llamas?

— Majina, para servir a ti.

— ¿Quiénes padres?

— Jamás los conocí. Todos me llaman la española

— ¿Sabes leer?

— Leer y escribir, señor.

— Sabes ya mucho.

— Algo de lo que precisa una mujer.

— ¿Quiénte enseñó?

— El maestro de la parroquia; pero mi mejor maestro fue, en casa, mi adoptiva madre, que Dios haya.

Los señores entonces o marques á Salvio e esclaman.

— ¿Cuanto, amigo mío, me gusta esta niña!; Qué linda es y qué despejada!; ¿No advierte V. una especie de señorío en todo su continente? A Madrid me la llevaría de buen grado.

— Haría V. una obra de caridad, marques, contéstou Salvio, haciéndose de novias e como si á Majina nun conocese, nin sospechase qu' era sua nai Otilia.

— ¿La conoce V.?

— Desde tiernecita y es cierto lo que afirma.

É o marques, dirigiéndose de novo á rapariga, qu' o alcaem segado tinha já n' um feijão e, mientras con versaron él e Salvio, exguen-no á cabeza como pndo, di-jolle, sin mais nada:

— Majina; hermosa niña,

— Señor.

— ¿Querrias ir á Madrid?

— Madrid, dicen que está muy lejos, que allí se gasta mucho y eso no es para mí.

— Ven á Madrid conmigo: nada te cuesta el viaje, ni la estomeia allá. Decidete, Majina, y serás como es

para ti Madrid.

— 4., señor, se burla de mí; ¿bien soy yo para que 4. me lleve a Madrid?

É seguidamente amaba.

— Hija, dejó a 44., que tengo que hacer en casa de mis amos.

— ¿Buenos amos?

— Honrados labradores que echaron mano de mí, por caridad, y en su casa me recogieron a la muerte de mi adoptiva madre.

— Espera, Majina, que 4. vamos allá también nosotros.

Quiero que conmigo vayas a Madrid, quiero que aprendas allí mucho más de lo que sabes y llegues a ganar después la vida honestamente, sin andar por aquí descabala cogiendo yerbas.

— Pero yo oí decir más de una vez al maestro y a mi adoptiva madre que en las ciudades se pierden muchas jóvenes y yo de esas no quiero ser.

— Decían bien, hija mía, y buenos son tus sentimientos, mas no temas, que yo velaré por ti.

— Vengan 44. conmigo; pues, como en casa me dicen, por mí, ya no hay inconveniente.

É Majina delante, c. o feijú na cabeça e descabala, o morgues e Salvio os lados e o arqui-lador setas co-as bestas, foron à casa do labrador Felis, en qn' estaba aqnela. Trataron co-el o morgues e Salvio e, sendo o home qn' o señorito de Mebordan s'interesaba, baijo a sua garantia e descargando n' el toda responsabilidade, consintten en desprenderse de Majina e quados en qn' o Domingo primeiro via co-ela à casa do señorito, pra leva-la este logo a Santiago, visti-la ali o mor-

ques, segun lle povesese, e marchar co-el a Madri.

Majina, o qu' os señores portiron, purpos a' reflexionna-l-o caso e, Sandolle no pensamento mil voltas, acordabase de qu' indo a' Madri, deixaba a' Ermelio, seu hirmão de leite, a' Ermelio, de quen, hasta a morte d' Inês, nunca se separara, Ermelio que ja regnebrinos d' innocente amor-lle dirigia e con amor, tamen innocente, escritaba ella, Ermelio, en fin, qu' o sabé-l-o, choraria e choramentalle desleigada. Acordabase, por outro lado, de que nada tinha mais qu' o seu corpiño, poi-l-o officio de costureira, a que a dedicara Inês, inda n'o sabia bõn, e qu' o seu porvir seria moi negro, acaso, si a sorte despreciaba que lle tinha a' man. Consumiase de pesar e concluia por case arrepenirse, siquera comprendese qu' interesandose o señorito Salvio, compadre de sua adouitisa, pai, padriño do mesmo Ermelio, non debia despreciarl-a.

Salvio, que ja sabia a casa de Bieito, o outro labrador, en que recolhido fora Ermelio, pasara alá tamen co o marquis e, decidido a' facer co o seu afillado o qu' o marquis facia con Majina, n' atopando na casa a' Ermelio, dijo o labrador pasase co-el a' Babordon o Domingo mesmo pra Majina desinado, mais sin indicalle o oujeto, nin descubrirll' a menor cousa, respetto de Majina.

Ermelio, que soupo por esta, o golpe comto, relabucamente a' ella, se tratara, chorou, tirou dos pelos e, invocante ainda do qu' acerca d' el proyectaba seu padriño, rematon por decirlle:

— Vaite, Majina, Vaite. Ti es moi lista, qu'pa, e ma ningunha da aldeia, e, o lado d' ese señor, amigo

de meu padrinho, ; quem sabe onde chegarás! Se tu felis, Majina,
anque nunca, sin ti, o sea eu.

E esto secundo, caionll' a' fio as bágoas, abraçaban
ambos e abraçábanse moitas veces, como hirmancuños qu' eran
de leite.

Un dia, antes do Domingo afirido, saia Ermelio pr' o
monte c' os boiciños de seu amo, saia do lugar, Majina, sen-
tada na porta da cira de sua ama, remendaba unha cami-
sa d' esta; vira-o sair e, mentras via trabec do cuberto, ali
o lado, africanas andurmiñas respetian sin cesar doces tonadas,
cal se tratasen d' alegría-l-a, ela, pensando de cote en que,
dentro de pouco, iban a separarse e separarse, tal vez,
pra sempre, tiña os ollos arrasados de bagullas; Ermelio
saia pensativo e triste, cavilando tamen no propio e así
que se veu fóra do lugar, cando cuidaba el que solo Maji-
na, acaso, o viria, cantou o cantar d' ela favorito, posto
atras en música, e oyen Majina que decía

" Adios, lus dos meus ollos,
Prenda querida.

Adios, adios, Majina;
Sol que porta min roiza
de noite e dia. "

E as bagullas caionll' estonces na custodia, tanto, qu' a
penas podia dar puntada, nin sabia case o que facia.
Do-la tarde, colleu a foiceira e o queipo e, a pretexto
da herba, saen correndo pra fóra; mais n' era a herba
o seu objeto e si decir adios os sitios pr' ond' andara.
Segon a presa un orraso que co-a foiceira claxon, se
ja metido no queipo, e, beira do fundin, sentada logo

n'o campsiño, cheia de melancolía, tendeu o redol os ollos e
dijo adios ó regueiro que d'espello lle servira e ond'as per-
niñas lavara; á fontaña, en que bebera, e ás rosquiñas
dos lados. Despidens' ali dos montes, ond'as vaquiñas lexara
e, mentras elas pacian, brincara con mais pastoras e os
chichios escritara do pimpis. Despidem' ali dos soutos, en
que magostos comera con Ermelio e outros rapaces. Despi-
dense dos carballos que sombra n'o gran lle fixeran, ou
da chuvia a resgardaron e, sendo volta pra a casa c'o
queipiño na cabeza, sendo a en que se criara e n'o
sijido as fruiteiriñas, á que mil veces subira, dijalles ta-
men adios.

O Domingo señalado quen na casa de Mebor dan
se presentou primeiro foi Bieito, acompañado d'Ermie-
lio. Unha hora mais tarde chegaron Felis con Mojina.
Este sabia ja' o qu'iba; aquel invocaba-o ainda. Avisado
o señorito de qu'estabam ali entrombos, lexou á un ga-
binete os catro e dijo ó labrador primeiro:

— Sepa V. si no sabe ya, señor Bieito, que Erme-
lio es mi ahijado y le reclamo. Queda á mi cargo des-
de hoy y me le llevo á Madrid.

Ermelio e Mojina, ó oír esto, sentían saltos
d'alegría no corazón, coñecendo ja' qu'iban juntos á
Madrid e qu'ali, coma en Vilanova, terían ocasión de
verse todo-l-os días, cando menos; ilusión que procurou
Salvio se fixesen, por non disgusta-l-os c' unha brusca
e repentina separación. Bieito contestou:

— Nada, señorito, teño qu'oujetar á eso; pr'o d'a' casi-
ña e leiras que por seus pais, herdou e quen s'encarga?

— La casita, repuxo Salvio, arriéndela V. á persona

de confiança, si se presenta, y, si no, cuidela 4. como si fuera propia. En cuanto a' los terrenos, que son bien pocos, segun se me informo', Selos 4. a' medias, o' trabájelos 4. mismo.

— Está bien; mais ja conue 4., señorito, que todo eso dá que fazer, leva tempo e eu teño bastante a' qu'atender n'a minha casa; ademais, a' quien percibe o importe do arrendo, s' inquilino hai pra a casa? E' quem cobra as medias das leiras?

— 4., hombre.

— Pro' tempo en conta hei de dar a' alguien do que perciba.

— A nadie 4. percibe y percibe para si, como si fuesen productos de cosa suya.

— E, em supor, s' inquilino n'hai pra a casa, nin quem as leiras colla a' medias e teño eu que traballa-las e cuidar d' aquella, o pouco, ou muito, fructo q' as leiras dêem? É tamen pra mim?

— Todo, hombre, todo.

— Gracias, señorito. Que Dio-l-o cubra de gloria. Mais unha cousa se m' está acordando agora.

— Dígala 4. y acabemos.

— Estásem' acordando, señorito, que, se ben o falado non ten volta entre nosotros dous, como o seu afillado é menor, se mañan, ou calquera día, me chega a' porta pidiendo contas, e con que me defendo eu? Isto, señorito, requeria, o menos, un papelillo pra meu resguardo.

— ; Que' previsor es 4.! No soy bastante abonado yo? e no puedo.....; pero bien; haremos el papelillo que 4. desea.

— Señorito, non lle porera mal. Oud' hai cartas, ca lan barbas, o que s' escribe, lésa; o mundo, como 4. m' en-

seña, está cheio de trompons e un papeliño sempre é bo, señorito. Po-lo demoris, ¿podía en desconfiar?

— Bien; hombre, bien.

E Salvio, sin' mais nada, estendeu en términos claros e precisos o papeliño que Dieito deseaba, leu-no en alta voz e, firmando-o ambos, firmaron tamen como testigos, un Dos criados do señorito, chamado o intento, e Felis qu' o ponce-la pluma sobri'o papel, dijo con moita sorna:

— Heiche ben amarrado. D'estes hachados hai poucos.

Salvio comprenden o instante a indirenta, sacou do chaleque un Soblon D'ouro e, alargándollo o testigo, dijo á sua Hes:

— Esto de mi amigo porra 4., si lo tratado cumplia.

— Señorito, o boi po-la corda e o home po-la palabra, Decia men pai; en n'esto sempre lle semelles. E non collia o Soblon.

— Fenga 4.

— Lente alá, señorito. A rapana nada ten, ja o sa bemos; nada seija de que cuidar; de consiguiente, n'hai traballo, nin produto. Mecollin-a de carida' e, se a montisen, tamen da me dirsen. Estamos da outra banda.

— No es ese el caso. Es la recompensa al cumplimiento de su promesa.

— Ja Sijen o que men pai Decia. Nunca comin palabra; mais, si ese señor seu amigo m'a quer pagar....., entonces Heña.

E collen a moeda o punto e meten-na con toda calma n'un Dos bolsos Dos calzons. Seguida-

mente o señorito, Soblemo o papeliño e Sando-o a' Bieito, dijo a' Ermêlio e a' Majina:

— Ya veis que a' Madrid se os lleva a' entrambos; juntos os criasteis y no quiero se favorezca al uno, sin favorecer tambien al otro. Espero que seris buenos y que, si algun dia, por desgracia, cualquiera de vosotros se viese mal, el que mejor está se acordará de esto que por vosotros hacemos y sabrá, a' su vez, proteger al otro.

Majina e Ermêlio enternecéronse; poro, demasiado ocupados ya interiormente consigo mismos, besaron as cabezas e nada se estrecharon a' contestar.

Estaban a' cae-l-as Soce e os labradores trataban de retirarse; mei-l-o señorito ni os dejou ir sin que juntasen. Juntaron, pois, en Mebor-dom labradores e rapaces juntos a' unha mesa que ali ni un cuarto se les preparou. Comieron agnelos bien e bebieron inda millor; os rapaces, ponco e mirandos' a' cada istemta; os primeiros, contentos coma cucus; os segundos, menos tristes que-dias antes. O remate da comida, acercous' o señorito e, postos en pé labradores e rapaces, dijo apnel a' estes:

— Majina y Ermêlio, vosotros quedais aqui esta noche y, á caballo, saldreis mañana conmigo para Santiago B.H., dirigiendos' en seguida os labradores, presden ya retirarse cuando gusten.

Bieito e Felis dieron entonces gracias, despediron se do señorito e, abrazando a' Majina e a' Ermêlio, volveron pra a sua aldeia. O outro dia lus, saian, de madrugada, pra Santiago Salvio, Majina e Ermêlio e, catro dias mais tarde, pra Madrid en carruajes diferentes, Majina, c' o mercader de Fria-Castela, Ermêlio, con seu

padriño.

IX

Mórta Inés, como dijemos, case supotamente, sin jus-
gos dar signera á que viniese o crego á auxilia-la e, de
consequente, sin qu'as de Sancti-Petri sospesen que murra-
ra, pois Forra entregáralle había pouco un trimestre e
hasta que venese outro non volvia á casa d'ela; mórta,
tesandose consigo o secreto qu'a nai d'Otília ll' encargara,
naide, senon o señorito de Bebordam, podía entrar n'a
quel secreto e facer algo por Majina cerca de su nai
e sua abò. Mais, ¿debia face-lo él n'este caso, dudando,
como dudaba ainda, fose Otília a verdadeira nai da
mena qu' Inés tirára da inclusa? ¿debia face-lo
él, insultando directamente, como se dijéramos, á sua
querida mesma, á quem amor hasta estonces defendera?
N'è posible, d'ái qu' õ sabe-lo falsamente de sua
comadre, á pouco que de Madri chegon á sua casa
e o marques de Ária-Castela, quando dous meses n'ha-
bia ainda qu' orfiños quedávan Majina e Ermelindo, re-
collidos, de corida, por labradores qu'a, se os mantíam,
mirábon-os tamen como especie de criadinhos, d'ái que
co-elles solo s'entendesem o mesmo Salvio e o marques;
d'ái que nada tampouco soupera Otília do viaje de
Majina á Madri, occorrido antes de desengarse n'isso o
trimestre. ¿podia Otília saber d'este viaje, á non
ser po-lo propio Salvio? Otília solo se tres en tres

meses sabia de Majina e esu por boca de Ferra, dempues
de cada un trimestre satisfeyto. Ferra, vencido o non
pagado, foi segun costume a casa d' Inés; ninguem
saen a abri-la, a casa estava toda cerrada, preguntou
por Inés estonces o veciño mais chegado e o veciño
dijolle que morrera e contoulle, non solo o que n'a
sua morte se pasara, si que tamen como o seu
fillo e a espiroa recolleram, de carida', outros dous veci-
ños e como a estes llos tiraron, pra leva-los a Madri,
o señorito de Nebordan e outro señor, amigo d' el.

Sorprendida Ferra con tantas e tam inesperadas
novedades, volven mais que de presa a Santiago a in-
formar do acontecido a de Sancti-Petri, suas omras. Otilia
e sua nai quedaron coma espasceidas e non sabiam case
que facer, nin que pensar. Meters' en averiguacions,
tratar de buscar a espiroa, era cousa difficil e peli-
grosa pra elas. Herda' qu' a circunstancia d' intervir
Salvio na marcha de Majina pra Madri, segun a
criada oiran, tranquilizaba-as, hasta certo punto, su-
bre todo, marchando tamen expulso, afillado do seño-
rito de Nebordan; pro i sabiam elas isto, por ventura?
i dijerallo, acaso, Inés a Ferra? i Dijerallo o veci-
ño mismo, con quen falou? Herda' igualmente que
podia Otilia escribir a Salvio, mais i estreveriasse,
recomendo, cal debia recear, fose o paso ultimo de
Salvio unha como singa do seu amante a indife-
rencia e frialdá que sempre uservara n' ela?
Nai e filla, pois, perdiens' en conjeturas e
forons' así estando meses e anos sin noticia algunha
de se viva, ou morta, era Majina.

Otilia, por outro lado, confesemo-l-o, pouco, ou ningun
carinho lle profusaba, como ja notariam os leitores, e, quies-
trouso, concebida sin amor, sin pecado, hasta sin concien-
cia de que pecado se houbese n'ela! e Por que o delin-
quente, arrependido do seu delito, n' as exigencia as con-
sequencias d'este e, sabidas, non cuidaba da sua filla?
e Quem era el pra, tratandose, segun trataba, d'uma
distinguida e innocente senhora, qu' estimaba en tanto
a sua honra como o seu honor, quem era el pra, sin
mais nin mais, mofoarse d'ela e mofoarse, cal se dije
se: "Ei queda eso, muller, abasoirei as tuas gracias,
empor quei a tua honra e Que m' importa a' mim?
Eu sou home e teño dereito a' todo; non quedo ligado a'
nada; ti, muller, aguenta e sente sola os efectos
da minha bestial desenvoltura; leva a carga toda que
solo eu debia levar; sufre e chora, mentras eu me
rio e, se cadra, sou e' outra a' divertir-me d'igual
maneira?" Mais deixemos filosofias que mal feito
non remediam e vejamos os labradores qu' en Mebor-
don comeron e hobiam pra as suas casas.

X

Dieto e Felis, o que de Mebor don sairon, em
percoron a' desfacers en linguas do senhora e a' pre-
guntarse qu' objeto levariam el e o seu amigo na
marcha dos rapazes pra Madri. Discordia e falaba

cada um o que se li' amtojaba e', así falando e discurrendo,
deca Felis.

— Ermelio conta bñ e poida qm' al' o qm' eiron por'o
trato.

— Tenha boa traza., contestaba Diato. Estonces, i que
dirás ti de Majina que non parece tener unha calandra,
co-aguila finiquina vos que leva pr'onde qm'ere? Non
gunha no lugar lle por a palla diante. Eso non pöde
ser: os rapaces son ainda moi novinhos. i Que contaron?

— Contaron doce anos, o que mais.

— Por ai, volvia a decir Felis; si, porqm' Ermeliño,
segun moitas veces vin a sua difunta nai, qm' est' en
gravia, nacen o ano de cincuenta e Majina, se mal
non recordo, hen da incruza pra junta el no mesmo
ano.

— Sal a conta.

— O d'ermeliño, se bñ o penso, ja m'o esprico. Erme-
liño e afillado do señorito e qm'ercis qm'eira po-lo a es-
tudiar e face-lo erigo, ou outra cousa. i Non viche
como dijo "Es men afillado, lo recromo y queda a men
cargu bend' hoi?"

— E mais ter raxon. Lere San Pedro se n'è eso. Ago-
ra si que certache. E i o de Majina? D'ela o señorito
to nada dijo.

— Porque n'è el, senon outro señor, qm' a leva,
outro señor que, c'o señorito, estuvo na miña casa
e tratou conigo.

— Cata, cata, cata! Por eso, o Sarchi o señorito
aguila moeda, dijo: "Esto de men amigo, se lo tratado
cumprias."

— Por eso.

— Home, n'ó sabia e aventureiro qu'ese amigo ha de ser un que, sempois d'andar n'os n'ros montes, c'ó señorito, collendo pedras, mirando-as e gardando algemhas n'a falhigueira, foi tamen á miña casa o día qu'ó señorito mandou saír en á Rebordan c'ó seu afillado.

— Será, porqu'ó qu'en digo estaba en Rebordan c'ó señorito e vivían ambos d'os montes.

— Logo é o mesmo. ¿Que diabros teríam aquelas pedras? ¿Pra que as gardaría?

— Descubriria n'elas algun ouro, ou algemha preta. ¿Que sabemos?

— ¿Vida dar! Comto discurren esas señoras de Madrid! Prò Majina é moi bonita...

— Moi garrida e, san lisgaíra, qu'ougu'vira já a Prima.

— Debaijo do pan estan as achas. É moi bonita, digo: as bonitas son moi cobizadas n'as vilas e non falta quen comercee co-a súa bonitura, já m'entendes. Mira, Félix, o mundo estache moi corrompido; fun soldado e sei o que se pasa n'él. Haiiche moito ladropeiro. Que dais qu'ese señor....

— Cala, burro, que non sabe-l-o que falas. Ese señor, que por certo me gustan e parece moi ben llamo, ven c'ó señorito de Rebordan á miña casa, como dicen Herda' que foi o señor quen tratou conmigo e consentin en en desprenderma da rapaza; prò consentin, Diesto, baixo a garantía do señorito e descargando n'él toda a miña responsabilidade.

— Sendo así, menos mal.

— Sintesio, i n' viche ti, n' vin eu, n' vimos todos o que,
depois de firmado o papeliño teu, que por certo tamen
n' é mala ganga, n' vich'o qu'a mesmo señorito dijo
os dous rapaces?

— De tanto non m' acordaba e eso que, ò vi-t-u, case,
case chorei. Ja xepo, Felis, qu'a tua memoria é mi-
llor qu'a miña.

— Si, si; estás bo melro; o que ch'acorda a ti é o teu
papeliño. Do-lo demais, i cuidabas ti qu' había de sol-
tar en a rapara a un calquera que me chegase á por-
ta? Anyna pateto, Bieito, teriv tamen a miña con-
cencia e sei discurrir o meu modo.

— Todos decimo-t-o mesmo e ti fixiche ben en saen-
di-l-a tua responsiva.

Estas e outras cousas ibon falando Bieito e Felis
hasta que chegaron cerca d'unha taberna e ali o úl-
timo, como traquia cortos frescos, dijo o outro:

— Aquí, Bieito, hemos de botar un vaso.

— Non t'atenten os d'emos.

— Aquí che digo qu' hemos de beber

Bieito estonces, vendo que ja s'acostumaba en
dereitura da taberna, turrulle pu-la chaqueta e di-
jolle:

— i Seigna bebemos pouco na casa do señorito?

— Non, h'v; mais hoje é Domingo e pago en.

— Felis, hoje u'iv non fai falta. O home honra
do na sua casa. i Que' dixian as mulleres, se na
noite nos metesemos, ou borrachos lles chegasemos?

— Falas ben, Bieito; falas coma un libro.

— Pois estonces, pr' as n'oson casas.

— Vamos pra a casa logo, qu'a dona base d'alegrar e os car-
tiños qu' aqui tivo, señalando o bolso verde guardara o Soblon.

E, chegando a aldeia os dous, entre lusco e fusco,
despedironse, meteuse cada um na sua casa e Felis don
a' sua dona o Soblon que ll' entregara o señorito do Me-
bordan. A Bieito dijo Ruperta, apenas ven que vira solo:

— ¿é Ermiliño?

— Guin coma él! Leváchi' o seu padriño pra Madrid
e alá che queda ja en Mebordan.

— Ai logo.....! É o qu' herdou e qu'ém o coiza?

— Mira ese papeliño, sacando-o da faltigueira moi
Sobrado.

— É i que me das, se non sei ler?

— Herdá, muller. Acende estonces esse candil, qu'en ch' o
lerei

Acendeu Ruperta o candil, Bieito desdoblou o seu
papel e, aunque non forte en letura que digamos,
emperou a lerllo; mais, parscendolle qu'o candil n'a-
lumcaba ben, mirou pra él e dijolle:

— Ou, meu amigo! ¿Seigne firmos pra a feita...!

— Porra, que o tia crei, pois graxa ten-a, qu'inda lla
botei onte, contestou a muller.

— Ten, pró está callada; serritella e tira-o. En sin
lus non sei ler.

Obedeceu Ruperta, len Bieito mal como pudo
o documento e, o remate da letura, dijo agneta:

— Mericuch' os meus laudes! Ech' um chriño!

— Si, que che me marmo en o dedo. É i sabes unha
consa?

— Sei, se a dis.

— Vai á lenha. e Sabes que pra Madrid levan tamen á
Mojina?

— ; Seigne m'aniñas!

— O que és.

É, contado que ll'hubo o que ja sabemos, exclamou
seguidamente Ruperta:

— ; Cata a espurriña!; Agora que me digan a' min qu'
alguuns non nacen de pé!; Nós fomos de cote na terra,
feitos uns Adams e outros, sin encommendars' á Dios, nin
o Diacho, entrando-lles a sorte po-la porta...! Prô es-
culta, Bieito. e Quei pensas facer da casinha e leiras d'Er-
meliño?

— A casa penso arrenda-l-a, anque nos dea pouco.
As leiriñas, se che parece, traballaremo-l-as por nos.

— Eso n'está mal; prô labrancio temos ja d'abondo,
os esterco non sobran e....., en fin, traballaremo-l-as,
co-eso n'habera medias.

— As medias sonha boas pra as pernas, Ruperta. De
traballar no-nos fozramos e casi traballemo-l-as, pra
que millíño non falte e, se pôde ser, que sobre, á
fin de venda-l-o e mercar algum ferrapo.

— Esa é a miña.

É Bieito, baixando do sobrado um maro gura
li tina de follatos, meteu n'el o papeliño feito po-lo
señorito de Mebordan e renou un padre-nostro ague-
la noite, pra que Dios lle dêe un felis viaje.

XI .

Najina e Ermelio, que non viran mais edificios e calles
 qu' as casas e congostras da aldeia en que nacéron, nin tem-
 plos mais qu' o de Vilanova e os de Merin, Samami e
 Santa-Cruz, estes ultimos de cento unha vez, e de cir; o dia
 de quinta-feira mayor, ou Jueves-Santo, cando as veliñas
 iban con Inés, ou á algunha Misa solenia de gaita e de fo-
 quetes, á qu' ela mesma os levaba; os rapaces, que formado
 non tiñan aínda escurta idea do qu' era unha ciuda, qu'
 o de-l-a de Santiago, quedaron como atrónitos, e eso que
 non saían senon á Misa na Capilla das Almas, moi de
 madrugada, e un instanteniño, á noite, po-las calles co-a pou-
 sadeira; os rapaces, decimos, o que chegaron á Madri e vi-
 ron tanto caseiro como ali hai e cousas que nunca viran,
 bonitas, si, pro co-as que nunca tampouco se encarrirán
 ron, nin eran pra disfruta-l-as eles, lonxe de quedar pas-
 mados, coma en Santiago, quedaron tristisimos, ja por que
 separados foran no viaxe, ja por que en distintas casas
 se atopaban, ja, en fin, por que, aleixados da aldeia, en
 que tiñan as suas afencions, qu' era coma o seu praiso, na
 da acostumados os castellanos, nin á terra d'estes, todo costa
 arriba se lles facia, especialmente n' os primeiros dias;
 henchéronse unha e outro de suidades e, conecndo-o o mar-
 ques e Salsio, comprendendo que, se seguir así, enferma-
 rían, fêron en distrae-l-os, levando-os juntos, non solo
 po-los arredores de Madri, si que tamen os fiteres e á
 algun teatro, pra que novos gustos fosen adquirindo e
 de Vilanova se acordasen menos do qu' os coitadinos s' acor-
 dabam. Logo, entraron en colexios; Ermelio, n' un par-

ticular, und' adiantaba grandemente n' os estudos preparato-
rios pra ingenheiro civil; Majina, n' outro de señoritas, und'
aprendia toda clase d' habilidades, con asombrosa rapides. Es-
to traquia contentisimos os protentores d' ambos e os rapa-
ces iban estendo ja tamen contentos, sin acordars' apenas
nin signera de Galicia, pensando sempre un n' o outro,
escribindose cartiñas d' escondita e tratondo, si, d' adian-
tar muito, sobre todo Ermelio, pra, tempo andendo, ca-
sarse con Majina, se sen padriño e o protentor d' ela
eram gustantes. Prø o marques, a' ultimos de mil
oitocentos sesenta e catro tuvo un grandisimo sentimen-
to co-a perda do seu fillo, morto en Paris. Nunca sendo
estonces se lle ven vir, parecia qu' unha sombra o per-
seguia, gustaball' a soleda e, se o deixaban solo, atopa-
bam-o chorando, coma un neno, po-lo seu fillo, o seu
herdeiro unico, o herdeiro do seu nome e titulo. A mar-
quesa tamen choraba, mais sua dolor, qu' era gran-
de, non chegaba, nin con muito, a do marques. Sentiam-
-o os amigos qu' a consola. l. o s' acercaban e, s' alguns
intimos o lexaban a pasear varias tardes, el iba, po-lo
regular, calado, cabisbaixo, pensativo, veceando sempre
que do seu fillo lle falavan, morto fora da casa de
seus pais, en estrangeira terra, præ morto coma un san-
to, segun carta do confesor mismo sendo Paris o mar-
ques.

Olbia e sua nai, Olbia, sobre todo, experimentaba cope-
cie de remorso, o pensar que seria de Majina, a' quem
lexava n' as idargas, da sua filla, que filla sua era o cabo;
reprendias a si propia d' aquella floxada e abandono, que
criminal lle parecia, às veces; confesouse muitas d' el,

fixo penitencias áspras; sou, con aynescencia de sua nai,
limosnas de diferentes clases a varios pobres e unha e on-
tra ofrecerous honta a San Sebastian de Pico-Sagro, a su-
bir a pé Descalzas a ermita d'este monte e oír ali unha
Misa o Santo, ben n'o seu dia mesmo, o vinte de junho
ro, se a estacion non fose cruda, ben o Domingo ultimo de
mayo, en qm' ali tamen se lle festeja; todo pra que Dios
quixera suspesen de Majina.

XII.

Como os labradores nas aldeas coídanse pouco dos cor-
reos e como Bieito e Felis non contaban con que Ma-
jina e Ermelio lles escribisen, nada souperon d'elles has-
ta que, chegando a feira de Lestedo un vinteseis, o
vinteseis de junio de mil oitocentos sesenta e catro, sijo-
lles certo conecido:

— Ida, se queres, a Ulla, que n'a estafeta tendes ca-
da un sua carta.

— Non dezo quen poida escribirme a min, contestou
Bieito.

— Nin eu a min, respondeu Felis.

— O que vos podo asegurar, mñaden o conecido, e que
tíden-as ali n'a man e ambas traquen marca de Ma-
jina n'as cubertas.

— ; Ah carasio! exclamou Felis, sendo n'o chao em
golpe co-a aquillada e dirixiéndose a Bieito. ; Ha que

son os rapace-l-os qm' escriben.

— i Que rapaces?

— Majina e Ermelio

— i Qu' han de ser?

— Non son outros, hi.; Malpocados!

— Pois entonces eu mesmo non meñoño a' tirar da estafeta as tuas cartas e veremo-l-o que nos din.

— Ja o sabes, digo o conhecido, e así hastra a feira, que quero ver se mereo unha saca

— Hastra a feira logo e gráceas, contestaron os das cartas.

— A Dios que as merece, replicou o outro.

E botou pra a feira.

Bieito, o dia seguinte, foi de madrugada a Ulla e tirou d'ali as suas cartas. Eram, nafeito, d'Ermelio e de Majina; a d'esta pra Felis e a d'aquel pra Bieito que, saído apenas da estafeta, abriu a sua, leu-na tres, ou catro, veces po-lo camiño e decia:

“Señor Benito Carpaxa

Madrid 1.º de abril de 1864.

Amigo mio: No soy ingrato, ni quiero que de tal me tache persona alguna, y así tengo hoy el gusto de escribirle, a' fin de saber como siguen 4. y la tía Pimpanta, a' quien saludo. Yo, educandome, cual un principie, en un colegio, gracias a' la bondad de mi padrino, mas sin olvidar, no obstante, que ahí nací, que en el cementerio de esa parroquia existen las cenizas de mis queridos padres, por cuyas almas se servirá rogar a' Dios, y que en ese escondido rincón, donde se destinaó mi infancia, tengo lo poco que heredé de aquellos. Procura

4. conservármelo en buen estado, por si algún día lo necesito,
y dígame lo que, poco mas o menos, valdrá al año en ren-
ta líquida, según su conciencia.

Recuerdos afectuosos á la parienta y 4., si en
algo me contempla útil, mende á su reconocido seguro
servidor.

Ermelio.

P.D. El sobre, para cuando pueda contestarme, al
señor D.ⁿ Salvo, mi padrino."

Chegado á casa de Felis, don't' inmediatamente
a contra; rubiron ó sobrado ombos e, sentándose nos
peares da ventana, seu Bieito en alta 4.ºs de punta á
cabo a que ll' escribia Ermelio e Felis logo abren a sua
e leu da mesma maneira o siguiente:

"Señor Felis Chaparro.

Madrid 1.º de abril de 1864.

Muy señor mio: Colocada por mi generoso pro-
tector en un colegio de educacion, donde, sin nada faltor-
me, sirvo á Dios y aprendo mucho; pensando ha tiempo
en escribir á 4., noticiándole esto mismo, á la vez que
mi interés por su salud y la de su esposa, satisfago
hoy con el mayor gusto este interés; pues, si quiera,
acaso, nos hubiésemos separado para siempre, si que-
ra estemos muy distantes y en medio de la gran suerte
con que la Providencia me favorece, no olvido, ni ol-
vidaré jamas que en ese país querido de mi infancia
dejé, no solo los mortales restos de mis benenissimos adop-
tivos padres, si que tambien á 4. que, herentana, me

recogió y partió su pan conmigo. Así es que en mis oraciones
ruego diariamente al Todopoderoso por los unos y por el otro,
esperando presto, a su Ven, por mí y que juntos llegáremos
a Verinos todos en el Cielo.

Un abrazo, en mi nombre, a la señora María
- Rosa y H. Disponga de la que, con gratitud cordial, es su
atenta, segura servidora

Majina.

P.D. El sobre, caso de que H. guste contestarme, al
señor marqués de Fria-Castela-Madrid."

— Co-lo visto ese señor marqués de Fria-Castela é o
protector de Majina, o qu' aqui estubo co señorito, dijo
Brito, apenas Felis rematou de ler.

— Tal penso. ; Hei ti agora si a rapaciã non fizo sor-
te e se raxon non tãna eu en decir qu' aquel señor me
gustava!

— Comdo ch' o scriba Ruperta, hahe de fazer cruce...

— Pro; que bãn escribe pra muller!

— Bãn ja escribia aca, pro n' o colajo prefencionouse.

— Di ti; qu' espreions mais ornentes e asentadas!

— Pois coo.

— Louce que nasce señora. Tu n' a miãa compaña o
decrinaba. De pequeniño serás que boi terás. Eu creio
qu' congu' espirea, ela ha de vir de boa cepa.

— O principal é qu' os rapaces tãn salu e non lle fal-
ta que comer, dijo Brito e, levantandose do pear en
qu' estaba, crãden.

— Hoya, home, qu' as moitas paradas fan os dias
pequenos.

— Acurda, hã, qu'inda hai mais de que falar.

— Fala, pois, e fala pouco.

— Alzar sin vento e parir sin tempo non pôde ser. Falo que debemos contestar inmediatamente ás rapaces. Fa-
zes o atraso que têm as cartas e elas estarã con cínsea,
se non sin que somos uns empulíticos. Eu non quero
que tal digam e heille de contestar a' Majiniã de
men puño e letra, mais que se ria dos meus garaba-
tos, que non se rira, sabendo, como sabe, o que sou
e que n' estusen en nengum colejo.

— Contestar está ben; pro millor seria valer nos do
escolante, qu'õ fin, sabe algo mais que nós. Co-eso
as contestacions iriam n' outro orde e non teriam os
rapaces de que rirse.

— Cal non. Eu hei de contestar a' Majiniã de men
puño e letra; cunque sea a' patachan. Asi direille con
to sinta o men covaron e sin que o saiba nada mais
que ti e a miã Sõna.

— Justamente qu'inda non temos as visas Sõnas as
cartas de Madrid.

— Hoje mesmo llas leximos: mañan teño qu'ir eu
ã vila e cadra ben, porque co-eso levo o men tinteiro
de corno, pra que m'õ benchan ali de tinta, e mir-
co, ademas, papel, obrea e um franco pra a carta.
O diñeiro traque todo.

— Estones traque tamen outro franco pra a miã
e toma as cartas.

— A volta m'õ os darrãs, ou cando nos juntemos
pra contestar, que sera, se che parece, aqui na
miã casa pasado mañan a noite.

— Home, salium o cabo do escolante, por parecerll' a Ben
pêta qu' era así millor, e trago feita ja a miña carta. O
que sinto é que n' a vevas, pois empeñous' o Juercasdo es-
colante en qu' había de cerra-la el mesmo.

—, Si correras como mientes! O escolante faria o que lle
mandases, tiv. Usen contesta n' é el qu' es ti. Supoño que
non ch' esquivencia decir a' Ermelio qu' a casina, conto
da, come-o e qu' as guicholas, descopeadas rentas, contri-
bucions setra, o que seijan, non chega apenas pra a se-
mente...

—, Que malicioso e mal pensado es, Felis! Tanto comia
eso non llo digo, algo si, qu' é forma, cada cousa pide
o seu e, sobre todo, está a conciencia. Si n' o meu caso
i que farías?

Felis nada contestou: amostornado un tanto co-a
jogarreta de Bieito, dijo solo pr' o seu copote: " Calal,
que tampouco has de ver ti a miña contestacion." E logo,
sin dirixirse a nada, preguntou:

— i Qu' hora temos?

— Tocaba n' a parroquia ás nove, cando saia en da
casa, responden Bieito.

— Estonces, ja hai sendo hora de rezar? Merache?

— Non aínda. Penso ir a rezar co-a dona.

— Meza e cea aqui, se quies.

— Agradeco, pro' quedes d' ir e Bupêta estora espe-
rándome.

— Pois logo toma o teu franco, que n' os imos a' re-
zar e, dempois de cea, escribires, se non m' atenta
o souo.

Agorron Bieito o franco, pegou-no á carta,

Sou a Felis o importe d'el, gordon aquila n'a falligueira e, despedindose de Maria-Posa e do seu home, botou pra fora. Felis chuen a porta, vexou co-a sua muller e cearon ambos n'a cozinha; seguidamente, marchou il pro sobrado c'o candil, claron este n'a parede e, posto a' escribir, mentras Maria-Posa cotelcaba um pouco junt'o ler, contestou a' Majina asi:

“ Vilanova junho 29 de 1861.

Estimada Majiniã: Malegrovi que estas mal formadas letras tallen con salu. La miã y de la muller buena, a' Dios graças, pra lo que yustes mandou que lo avemos con fina voluntã. Saberás en como recibí la tua con atraso; pois, como con veide me correspondo, non curé del correo, nin pude contestar antes. Saberás tamen en como pedimos a' Dios por ti, por Caitan e Iní y en como por doce pesos se venden la beorra de la vaca Feija. La de la Dermella la criamos y tabia de gustar, se la vivas. Maria-Posa te di que sinte nes tes mas preto, pra mandarte unha corubela de areijas de las que tanto aqui te gustaban. Yo tamen lo sinto, porque seria open te las levase y por que nel colijo non te las darrin. El sobre desta irá al señor monjes de Tracastela, segun mencergas, y dille de miã parte que recibí por man del señorito Salvio, seu amigo, el sobron souro que pra min te dió y que necesida nabia deso. Fagora, seiando ya de molestarte, recibe abrazos de Maria-Posa. Dios te fude bien, miã juya, y ordena al que te quere y ver desca

Felis Chaporro.”

Pubricou e, vindo conta-l-os galos à media noite, a tempo qu'el espõlvorijaba barro da parede sobre a carta, pra que s' enjugára, exclamou:

—; N'ai que me pareu!; As doce ja! Maria - Posa, chamando-a,

— Ei!, contestou esta sendo a cozinha.

— e Has n'a cama?

— Non. E ti, acabache?

— Acabei. Hiaca e escutaras.

Subiu Maria - Posa, espriguizouse diante do home e, escutando, non sin cotelcar nosamente, toda a carta inserta, dijo, o que Felis rematou de lerlla,

— Haiche carpintejada.

— Que podia ir millor, e' outros perfites e riguilorios ja o eu sei; pro' hai natural, qu' e' o que me gusta a' min.

— Cerra-a, pois, e fonte a' deitar, qu' eu non podo mais ja c' o sono e voum' a' cama.

— Deitate, si, qu' hai qu' esperar cedo e ver s' alguem da aldeia hai a vila e leva esta carta o correio.

E Maria - Posa beijou do sobrado, ispeuse e metense n'a camarinha. Felis cerrou a carta, pegoull' o sobre o murgues de Fracastela, pegoull' o franco e foi a' deitar tamen, deixando enriba da lancha a carta hasta qu' esperta Maria - Posa, o abriu o dia, colleu-na ali e, botada po-la aldeia, hachou morro qu' indo com quindas pra Santiago, levou-na e meteu-na n'o buron.

XIII.

Corria o ano mil oitocentos sessenta e seis; era unha mañán de mayo; empexaba a esclarecer e, labrando os cans n' as eiras, sabon a gente que pasaba polas congostras; contaban ja o millongarrido, a bubela e o cuco n' as carballeiras, o merlo e o rei-sñor n' os salgueirales, o paspallís entre os centeos e os gilgaros e corriciños, os chincheiros e sirins satisfaciouse n' os eidos, vivan-do cada un por o seu amor que ali os hosños n' o nijaro em polaba e adorando todos, en concerto vario, thuballos prelude de maternida. Era o dia 4inteseis, dia de romaria n' o Pico-Sagro e, rubindo a aquela altura de sous mil cento trin-tá oito pés sobr' o nivel da mar, altura onde, segun len-das e tradicións do país, habitaron antigos mouros e dis-que algun habita ainda; ond' en novecentos catorce fun-dou o Obispo Don Sismundo menesterio de Benitos, ~~onde~~ de ~~era~~ ~~libros~~ e ~~papeis~~ ~~moderados~~; ond' en mil oitocentos trinta e seis o Arzobispo compostelano Fr. Rafael Hiles man-dou poñer e en primeiro de novembro d'aquel ano puxo-se n' o curute mesmo unha gran cruz de pau, pra que os pasaxeiro. l. a adoraran, feita astelas por un rayo o sába-do de Ramos de mil oitocentos trinta e seis; rubinda por aquel monte, cuberto de carronchiñas frocidas, queirias e recendentes tomellos, acendian de moitos lados, por diferen-tes carreiros, devotos que iban a visitar o santo San Se-bastian, alguns hasta con ofrendas, todos á rexorlle, á virlle Misas n' a súa solitaria ermita, único que huxé se de ali, pousado, como unha pombiña blanca, o pé da cresta. Era, en fin, o Domingo Serradeiro do mes

Sito e Otilia, com sua mãe e Adria, saíram de Santiago, e fim
de tomar-l-a costa por-l-a fresca e vi-l-a Missa oferecida. Saíram
todas acabado e, chegadas, a' casa como São vito, o sitio em
qm' emperra a grida, Seijaron ali as bestas; com cortos a de
Sancti-Petri o condutor, pra' qm' almoçasse e fizesse medodias;
dijolle que as aguardasse ali e, descalzandose logo, facendo Oti-
lia o mesmo, entregaron ambas o calçado a' Adria e, so-
las, diante d'esta, subiron, com toda pausa e todo reio-
llemento, hasta o alpendre da ermita, onde se calçaron.
Seguidamente, entraron na capilla as tres, arrodillaron
se e, sendo a de Sancti-Petri limosna de dois duros a
um sacerdote qm' o ermitão lle buscou e dijo ali a pri-
meira Missa, viron-a moi devotamente. Saídas da ca-
pilla, o sol esmechaba já; Fava, colorada como unha
preija, chegaba n' aquel instante de Santiago e, unha
cesta de comida; gente, Deus nos salte, non se revol-
via hasta desviado da ermita um bo anaco e as de
Sancti-Petri, com Adria e Fava, foronos a sentar n'o chao
debaixo d'unha das suas sobreiras qm' ali hai junta unha
fontiña, cabo da ermita. A concorrência aumentaba,
mozos e mozas suaban; a calor non se resistia apenas
e na Casa-blanca, non longe do pé da costa, havia
viño largo de venta, pra' refresca-l-os que quizesen,
unha pipa grande n' um carro que case non se via,
rodeado, cal estava d'apasionados. A Missa contada,
ou solinia, foi às doce; pra' as de Sancti-Petri, re-
ceosas de que as tripasem, ou dessem algum gorapalho,
e que já viram, non solo a sua Missa, senon outra
mais, por ser Domingo, Seijarons' estar a sombra,
como estabam, e solo Fava oyen a grida. Acabada

a función d' ilesia, uns, marcharon; outros, quedaron a tomar un tazo onde puderon, case todos n' o pasadizo de sesent'e un e medio pés de largo, por sete d' ancho, en qu' está cortada a cresta mesma do Pico, no unha palabra, ond' o sol f'ria menos. Mais eiqui que, mentra-t. a gente come, incluso as de Sancti-Petri, qu' a veido-ceden a sombra da fontina, siquera siñesen moitos a' catar da sua auga, Sous peregrinos que van pra Compostela, chegan a Casa-blanca, cubertos de polvo, curtido o rosto po-lo vento e sol, barba longa coma de capuchino, blanca n' un e negra n' outro, representando a quel sobre cincuenta anos, corenta este; chegan solus; paron ond' o carro e, sendo ali un fado d' homes e mulleres que charlaban e bebiam, dijo o mais anciano:

— Guarde Dios a la gente alegre.

— El os guarde, responden unha voz.

— ¿Se celebra alguna fiesta en la comarca? preguntan o da barba negra.

Daen estonces do carro un medio fidalgote, acercans' os peregrinos e contestoulle

— La del ultimo Domingo de mayo en la ermita de San Sebastian que alii seis en la cresta de ese monte, señalando o Pico-Sagro.

— En efecto, gente descubro allí, dijo o da barba blanca, señalando tamen o Pico.

— ¿Hamos allí, compañero? ¿Quereis? preguntan o peregrino mozo

— Todo es penitencia, responden o outro. Formos, pues, la montaña y visitemos nosotros tambien al santo.

— Con Dios, señoras, dijeron luego ambos.

E botan polo monte arriba, apuados nos seus bordons. Chegados á ermita, entraron n'ela, rezaron con fervor ali un pouco de rodillas, sairon da capilla e o da barba branca, sacando a sua moestra e mirando-a, dijo o compañeiro.

— Las dos. Hace un calor mortal y bien pudiéramos descansar un rato á la sombra de uno de esos árboles que ahí están, apuntando ás suas sobreiras.

— Hombre, si.

E marcharon entrambos corra á elas e sentáonse debaixo da sobreira mais pequena, ond' o tanto n' habia verde, pois á sombra da grande estaban as de Sancti-Petri que remataban de juntar. Os peregrinos, antes de sentarse, tirando os sombreiros das cabezas, dirixiron as señoras un saúdo, qu' elas contestaron c' unha atenta inclinacion, e, sentados ja, despedironos entrambos contemplando-as, por con certa especie de sorpresa o mozo, parecendolle que n' algun sitio 4ira mais d'ombra das aquilas corras. As de Sancti-Petri contemplában-os tamén á sua vez e, chamandolles a atención a presenza d' eles n' aquel sitio, dijo de contado a nai d' Otilia.

— ¿Hienen de muy lejos los peregrinos?

— De Tierra-Santa, señora, contestun o vello.

— ¿Y van?

— A Compostela.

— De Santiago hemos salido hoy nosotros, y para allí pensamos retirarnos luego, que el calor mitigue.

— ¿Isarémolas las barollas de las señoras.

— ¿Ignoran el camino los peregrinos?

— Mil veces le tengo andado, contestaron estonteado o mais mozo, clavando os olhos en Otilia y si os seus non tiraba d'un e d'outro, o ve-l-os tan queimados, con tanta barba e vir-
lles que viñan de Serra-Santa; en Otilia, si, a quen res-
pato e veneracion case infundian e qui, o notan y si os olhos
lle clavaba aquel, non pudo menos de preguntarle

— ¿Es, acaso, del país el peregrino?

— Nacido y criado en él, señorita.

— Entonces, prosiguen a nai d'Otilia, nada diremos, porque casa y amigos no faltarán en el país a los seño-
res peregrinos.

— Fure, señora, algunos, siguen diciendo o mozo; mas, como hace tanto tiempo ya que los dejé, quizá que de mi se hayan olvidado; He uno, señora, en el mun-
do tantas cosas....!

— ¿Gustan comer los peregrinos? Nosotras, aunque frugalmente, acabamos de comer; pero creo que algo quedaría.

— Gracias, contestaron ambos, dando o mismo tem-
po unha cabezada e diciendo logo o vello.

— Frugalmente también, comimos en Puente-Vella; mas heo aqui una fuente y beberia agua, si el favor de un vaso se me hiciera.

— Quiza que haya daño el agua, dijo a de Sancti-Se-
tri. Vino sera mejor y hay tambien aqui. ¿Quieren el
señor probarla? ¿Quieren probarla entrombos?

— Los peregrinos, señora, estamos a todo acostun-
brados; bebemos casi siempre agua y ella es, a veces,
parte de nuestra penitencia.

— Si como penitencia se hace, entonces, calla.

E, dirigiéndose a ella, que prôto da' esta estaba,
añaden.

— Otilia, coge de ahí un vaso y dásele al señor.

— Otilia ¿ es el nombre de esta señorita? preguntou,
con extrañeza, o peregrino que falaba.

— Si señor, responden a misma Otilia ¿ Choca mi nom-
bre, acaso, al peregrino?

— ¿ Otilia de...? preguntou de novo, con interés,
sin estresers a concluir la frase e erguendose pr' agar-
ra-l-o vaso.

— Otilia de Sancti-Petri, dijo sencillamente esta, in-
vando a que podia conducir aquella especie de curiosidad.

— ¡ Otilia de Sancti-Petri! exclamou e cai de rodi-
llas os pés d' Otilia, as mãos cruzadas diante o peito e
apoiada a barba sobri' elas.

Otilia acoustou-se ô prompto, sin saber tamponco
que significaba aquello; mais logo dijo con temblorosa voz:

— Alce del suelo el peregrino, pues no sé que causa
queda obligarle a estar a mis pies así.

— ¡ Otilia de Sancti-Petri! volven a exclamar, erguen-
do hacia ella os olhos, mirando-a como se fora a' un tan-
to, caíndoll' a' fio as bágoas e salucomdo.

— Alce, repito, del suelo el peregrino, e'ijngue sus
lágrimas y diga, si quiere, a que conduce esto.

— Así me tendráis, Otilia de Sancti-Petri; así me
tendráis a' mis pies, mientras no oiga de esos
labios que está mi hijo perdonado.

— Perdonado y ¿ de qué? ¿ Quien es ese hijo? c...

— Perdonado del delito en Santiago cometido la noche
que en un baile abuso' de...

A filla de Sancti-Petri cai estonces esmorecida n' os
braços d' Adria, que já se ll'acercára, pois sua nai quedára
feita unha estatua ont' a escena que pasaba. Figurem' os leu-
tores e leitoras que procession n' andaria n' o corazón da nai
e filla; figurem' a impresion grandisima qu' a revelacion
d' o pelegriño causaría n' elas; figurem' o aombro d' Adria
e de Fara; respetem o silencio eloquento d' outro pelegriño,
qu' aombroado tamen estaba, e escriben-nos a vós, po-
bres escritores, d' o que n' acertariamos a' describir, ou que
quixeramos. Pasando por riba, pois, de todo ese con-
junto d' impresions fortisimas, diremos solo que, repis-
ta já das suas algun tanto Otília e, vendo os pés arro-
dillado ainda d' o pelegriño, dijolle terceira vez, pro-
currendoll' igualmente as bágoas:

— Ade del suelo el peregrino, quien quisiera que este
sea, pues al delincuente de que habla, a ese delinquen-
te, aun ahora mismo para mi desconocido, tiempo ha
que mi corazón le perdono. Honto lo indico tambien
mis lágrimas.

O pelegriño erguens' estonces, sentous' a respeito
da distancia da de Sancti-Petri e, mais tranquilo, con-
testou:

— Otília de Sancti-Petri, gracias, gracias, por mi e
por mi hijo.

Seguidamente prosiguen.

— Heranio ha muerto, pero, al morir, me dejó un
encargo: hélo aqui.

E, sacando unha carteira, sacou tamen d' ela
unha carta que case non podía ler co-as bágoas, de
qu' os ollos se ll'arrasaban, e decía:

“ Cuando esta carta llegue a tus manos, padre
mío, no maldigas al hijo que hoy la escribe y entonces ya
no existirá. Muero con un secreto, con un delito grave,
cometido en un momento de alucinación y que jamás
me he atrevido a revelar; pero muero arrepentido, muero
con el remordimiento de ese delito que espío con
mi vida, y espero que Dios me lo perdonará. Perdó-
name también, desde luego, padre mío; perdona
al que en un baile de máscaras, prevalido del antifaz,
abusando del cloroformo, manchó el honor de una fa-
milia distinguida, abusando también de Otilia de
Santi-Petri. No me maldigas, repito, padre mío,
antes ruega por mí al padre de toda misericordia.
Es tu hijo quien aquí te habla; basta por el mi-
último sacrificio, ya que tantos otros, bien mal pa-
gados, hiciste hasta aquí por él. Visita, en mi
nombre, si ~~es~~ posible, el santo sepulcro del Señor; vi-
sita, al menos, la basílica del santo Apóstol Santia-
go y, si en la ciudad de este nombre, en esa ciudad,
donde sin temor pequé, vienes, por fortuna, a
Otilia de Santi Petri, Silas, Silas, padre mío,
que ella también, por su parte, me perdona;
Silas, en fin, que yo, presto ya el pie sobre
el sepulcro y con lágrimas en los ojos, espero me
perdone y que no abandone el fruto, si le
hubo, de mi pecado.

Heremio”

Lóyo añaden.

— Cumpla exactamente la voluntad de mi hijo;
por eso Heremios de Tierra-Santa y Heremios a Com-

postela. Mas, antes de que partamos, antes de que a VV.
dejemos, diga Otilia si tengo nieto, o nietas, a quien
querer?

Otilia bajaron los ojos a o outro pelegrino, sacando
estonces tamen, con pesadosa calma de sua carteira
un cinturon e unha sortella; dijo, a sua vez, a Otilia,
enseñandollos:

— Conocerá VV., acaso, estas dos prendas y ellas la dirán...

Otilia volven a quedar case esmorecida; sua nai,
non tanto; ambas reconeceron o punto daquelas prendas
e a segunda, arrojada un algo, preguntou, con enfase

— ¿i quien a mi hija así denuncia?

— No se enojat, señora. Salvo de Mebordon jamas
denuncio; ni denunciara a Otilia. Salvo; ¿le recuerda VV.?

Salvo de Mebordon es quien estas prendas solo la en-
seña hoy, porque las aprecio y sorprendio un dia en
casa de Inés, adoptiva madre de... ya sabrá VV.; Sal-
vo de Mebordon que las exigió a Inés y lleva con
sigo a todas partes; Salvo, en fin, que, con el mar-
ques de Fria-Castela, a quien tiene VV. presente, vie-
ne cumpliendo, como acabas de oír, la voluntad
de su hijo.

— ¿Salvo de Mebordon? exclaman Otilia con dolor
; Salvo!; Salvo!

— El marques de Fria-Castela! exclaman sua nai,
estupefanta.

Salvo volven a carteira as suas prendas e li-
go Otilia, dirigidosa o pelegrino qui o seu lado estaba,
dijoll' entre suspiros e novas bágoas.

— Una niña, señor marqués, una niña fue el fruto en-
gendrado en aquel malhadado baste y discurrime. Si no
fui con ella tan buena madre como debiera. No la aban-
doné, sin embargo; algo por ella hice en sus primeros
años; después... Después, mirando a Salvio con in-
tención e ternura, un caballero la recogió, la lle-
gó consigo a Madrid y creo que estará bien.

— ¿En que año la recogió?

— En 1862

— ¿El nombre del caballero?

— Lo ignoro.

— ¿El de la niña?

— Majina, señor marqués.

— ¿Majina? , preguntou o marqués, con 4140, es-
forzando acento.

— Si ¿Porque de esa manera me lo preguntas U.?

— Porque ese caballero, Otilia, soy yo y Majina, a
quien mi amigo Salvio me decidió a recoger de casa de
unos labradores del país, donde, al parecer, servía,
muerta ya su adoptiva madre, está hoy educándose,
por mi cuenta, en un colegio de Madrid.

— Y Emelio, añaden Salvio, Emelio, hermano de
leche un día, amante hoy de Majina y mi ahijado,
en otro colegio igualmente, por la mía.

— Luego o marqués, erguendo os ojos o Cielo, escla-
mou:

— ¡Gracias, Dios mio, gracias, por tantas mercedes
en un día; en un instante!; Bendita sea, amigo
mio; dirigiendos a Salvio, la hora en que subimos
la montaña!

E abranquendo atona-l-o vaso, tirado ja da casa por Otilia, hénche-o n' o pichinho da fonte que arreitaba ali e ali mesmo o bebe. Adria e Fara mirábans e cuidaban que sonáran, as de Sancti-Petri estabam como vendidas de tanta impressiõ, que nunca jamais pensáran, e Salvio non cesaba de contem-plar a Otilia, bonita, moi bonita, ainda, bém que, como el, contendo alguns abriles mais. A media tarde, tratában os pelegrimos de retirarse e o anciano dijo as señoras:

— Cumplida no está ainn del todo mi promesa y tene-
mos que hacer a pié lo que todavia falta. El sol ya se clinan-
do ya y no podremos detenernos mas.

— Bajaremos juntos y a pié todos la pendiente, contes-
tou a señora de Sancti-Petri, y luego dejaremos a V., bien
que con el disgusto de no poder acompañarlas, pues tene-
mos ahí abajo nuestras caballerias.

— Gracias, dijeron ambos.

E juntos bajaron todo-l-a pendiente do monte
hasta outra fontina, chamada de Santiago, adornada
hai anos c' unha fachada de canceiria, mandada fazer
po-lo canónego señor D.ⁿ Pedro Galdeí Feijó, fachada,
ond' aparecian gravados sous arbores, un dragon, tres
torres, sous castelos, un escudo e os discipulos do Santo
Apostle Atanasio e Teodoro, un d' eles facendo o dra-
gon a cruz, como lle fixo, disse, cando, enviados o
Pico-Sagro po-la reina Loba, iban a catar bois pra
leva-l-o corpo de seu Maestro desde Pedron a Compu-
tela; fachada, ond' ademais se via unha lápada con ins-
criçion alusiva a todo esto, e fachada estonces destruida
ja completamente, sin restos haber signera de lápada,
segun nos informaron. Diron ali as mais cordial-

mente os peregrinos as señoras; ofrecelles a nai S' Otilia a sua casa en Santiago, non sin advertilos da inoran-
cia en que o seu home estaba só sucedido á filla, e, des-
pidíndos entre si hasta o outro día, marcharon todos á
Compostela; Ferra, diante á pi, e os peregrinos, separaron
d'ose d' eles, e entrar n' a vila, e correndo á casa de
suas mãs; estas e Ávria, un pouco atrás e d'acabalo.

Deixemos agora que descansen uns e outras
e, mentras, suas palabras mais acerca de Heronio e
da reserva que seu pai gardou con Salvio, relativamente
o objeto da promessa, ou voto feito.

XIV.

Sabemos ja a causa do gran pesar do marquez qu'
á ninguen quixo dici-la, incluso a sua muller, pois, de
Secirlla, ou sabi-la esta, choraria, como el, avergonza-
da, e ver que seu herdeiro, seu fillo unico, luxara á un
tempo o honor das casas de Fria-Castela e de Sancti-Pe-
tri. D'ahi que nin á ela, nin o mesmo Salvio dijese tam-
pouco o objeto e causa da sua promessa, da promessa
feita por encargo de Heronio. Dijolles, si, que pra Terra-
Santa e Compostela sairia á cumprir un secreto voto.
Respetaron ambos, sin a menor curiosida' a sua oferta;
mais, o indicalla á Salvio, Salvio contestou que o acom-
pañaria, tardasen o que tardasen. Saen, acompañou-
no o de Nebordan e, se jurou á peregrinacion sou

po este, com tristura, o que saber non quixera, qu'o profanador da sua querida, o pai de Majina, da chamada espira, fora Heranio, o fillo do amigo mesmo, a quem acompanhava, atribuyas a casualida, a Providencia e vir-
taes hasta pra probar que nada o marquez lle dijo, nada salvio lle preguntou.

Sabemos que Heranio em mil oitocentos cincuenta estava em Santiago co-a marquesa, sua nai; sabemos tamem que em Paris morreu arrependido do seu delito; se pamos agora comdo e purga a Paris marchou.

Heranio, que em mil oitocentos cincuenta contra-ria se desanose a vinte annos, logo que a consciencia em-pezou a remorde-lo do torpe feito, teve congojas e amarguras com Otilia, ben que mais aguilhoantes, pois sentia-as o proprio delinquente, mentras que em Otilia era a innocencia quem soffria. Confesouse, e, como d'algunha maneira era preciso repara-lo do dano, tendo em conta as circunstancias gravissimas do peccado e da ofendida, alcanzar, o menos, seu perdou e, como pra esto era menester ta-
men da-t-a cara, fazerse rev, decir, em fim, que el fora quem o lustre empanhou da sua casa e da de Sancti-Petri; Heranio, que tales cousas resistia e a nai, nin a seu pai, queria declararse, ni haehando confessor que o ausultasse, seijou de confesarse, pro non a consciencia de accusa-lo. Loitou co-ela e, vencido, tratava, cal Otilia, de ma-
tar-se, siquira eligise a pistola. Mais sou a sorte s'evi-
tara o lance, atopandoll em dia sua nai a escondida arma e herandolla o pai, pra que a gardase. Gardou-na o pinto o marquez e, suspeitando estonces algum mal pensamento do seu fillo, a quem haehaba desconfi-

do e malencónico desde que cheguíran a Madrid; pois, con-
tr' o que antes lle pasaba, nada ali o satisfacía e alijábas-
hasta dos amigos, sendo-o preocupado sempre, qu' a' nada
falaba, sin que lle falasen, considerando, en suma, qu' a
morios andarian de por medio e sería forza esparjer ll' o
ánimo, levar sua atención a' oujetos novos que novamen-
te e d'outra maneira o impresionasen, ideou, d'acordo co-a
marghera, face-l-o ir o estrangeiro, mais sin que Heranio
s'apercebite do fin que eles n'esto se propunñan. Dijeron-
llo con astúcia, indicandolle diferentes puntos. Heranio
alegrouse muito, eligen Paris e en mil oitocentos sessent' e
dous, cando a' Galicia hiñan o marghera e Salvio, Heranio,
por primeira vez, sería a Francia.

Leixo, o principio, enganars' a si mesmo, entonque
cers' entr' o refinamento de mil volutuosidades e prazeres, esta-
go da moceda; por ali, coma en todas partes, perseguiu-o
um recorde que non podia matar, o recorde, vivo sempre,
do seu delito. Aconteceu que, saindo a' unha cita, ávido
d'impuras sensacions, iba certa noite po-la calle e, che-
gando a casa señalada, o que n'ela s'atopou foi, o que
dirán vossos leitores? — un cadavre, o cadavre da per-
sona a' quen citara e qu' a' pouco d'entrar ali, caera
morta de repente. Estremeceu o home, seu inmediata-
mente a' sua imaginacion o baile en Santiago das Can-
deas e, como se cataratas dos ollos lle tiráran e um
mundo novo ent' eles lle puréran, quedous' estáteco
mirando-o, chea d'horror a alma e d'angustia o co-
razon. Aralaba, queria fugir e apenas s'estrevia, fi-
gurábaselle qu' a terra s'abria pra traga-l-o. Sacou
mayninalmente um bolso de dinheiro, quindon-no ali,

volvem costas o cadavre e, baixando as escadeiras, enfermo case,
retirou-se a sua pousada. Metuse n'a cama o golpe, videm do se
sosegar, pro non, que remordimentos sobre remordimentos
de toda a vida sua desentolta o coração lle sofriaban, a
sangue subiasell' a cabeça e puzose realmente enfermo. Cho-
rou estonces, examinou minudamente a sua consciencia e, dis-
posto pra confessarsi o outro dia, buscaronll' instruido sacer-
dote, um yssen, n'afento, se confessou e diguen confe-
ssandose muitas vezes n' os puzos que vivem dempvis. Resulto
d'estas ultimas confessions e a carta pu-lo mesmo
sacerdote aconsellada e que, morto ja Heroniu, dirigem
aquele o monges pu-lo correco.

XV.

Os pelegrimos, non querendo por nada, nin por nada,
faltar as condicions da oferta, buscaron pousada humilde,
pra cear e pasa-la noite, como humildemente passaram.
O outro dia, ou sea o sint' e vito de madrugada, sacudiron
o polvo do caminho, passaramse, ascaronse o millor possible
e foronsi a cathedral; confesarons ali e comulgaron; viron
algumas Misas, sin perde-la mayor; n'ela e diante
da Soleda, o monges orou a Dios e a sua Mãe pu-lo
filho que perdera, dando-lles gracias, o mesmo tempo
pu-lo visito felis do seu voto; Salvo, por que nada
malo lles succedera durante a pelegrimacion, por que ino-
cente resultaba Obilia e pra qn'esta por el se deci-

Sise, si a' Dios conuina, abraxaron o Santo Apóstta; visitaron a capilla das Reliquias e muitas outras; foron un pouco polos claustros, contemplando send' eles as erguidas torres d' aquella gran basilica, especialmente a do relos e, vultos o sagrado templo, tomaron auga bendita e sairon pola porta da Quintan. O moxytes tiña cumprida a sua oferta. Dirigirons' a pousada, pagaron ali o seu pequeno gasto, marcharon seguidamente a unha fonda, pra desammorse con chowlate, que tempo habia ja que non tomaban, e foron auto continuo a unha pastreiria, onde cada un encargou traje pra si, arreglado a sua posicion n'a sociedade.

A de Sancti-Petri, supoñendo, segun era de supoñer, qn' os peregrinos-la visitarian o 4int'e oito, prepararon o home, apenas chegaron do Pico, e prepararon-no de maneira que, se ben lle conton como o de Nebordom e o moxytes de Fria-Castela vinan a Santiago de peregrinos, en cumprimento d' un voto, e como casualmente se atoparan n'a romaria, calon todo o demais ali ocorrido co-eles; pro' añadindo, si, que lles ofrecera a casa e que non seria estrano chegasen de visita. Sancti-Petri admirouse non pouco da noveda' do caso e fixo a sua muller varias preguntas que conteston esta sin gran esforzo, estudiado, cal habia, as respostas polo camiño, contando con que lles faria. Os peregrinos desecabam volver a falar co-as de Sancti-Petri, mayormente Salvia, ensayaronse tamen n'o qn' habian de falar, tendo en conta a indicacion da noi d' Otilia e, sendo o relos da cathedral as doce, presentaronse, segun estaban, pois outros trajes n'os tiñan. Como

a visita s'agordaba, sairon inmediatamente a sala Sancti-Petri e a' sua muller, d'ali a' penguinho, saem Otília; ninguem se surpreendeu; solo Sancti-Petri mostrou algum admiru quo desappareceu o golpe. Houbo as ceremonias e cumpridos de rigor en tales casos e, já sentados todos, Salvio, como de mais confiança e antigo n'aquela casa, tomou a palavra e dijo

— Acabamos de ser por terminada la oferta hecha y, dentro de dos o tres dias, tan luego nos lleve el sastre un traje que cada uno de nosotros le ha encargado, tomaremos el coche de la Coruña y nos iremos a Madrid. Dispensennos, pues, 44. si venimos a saludarles en traje todavía de peregrinos.

— El traje no hace al monje, contestou a de Sancti-Petri y, aunque Santiago ofrece poco, enal no ignora 4. una vez que estan aqui, descomsen 44. algunos dias mas. Con eso tendremos el gusto de ver no es esta la ultima visita y basta de que el monjes nos honre a' comer un dia. 4. Salvio, no necesita que le convidemos; sabe ya que puede venir cuando y como se le antoja.

— Gracias, señora.

— Si, monjes, añaden Sancti-Petri, mi mujer y yo tendríamos suma complacencia en que 4. nos favoreciese un dia a' comer y, si 44. se empeñan en marchar tan pronto, como dice Salvio, que ese dia fuese el de mañana mismo.

— Por mi, con mucho gusto; el amigo Salvio dispondrá. En esto, como en todo, me tiene siempre a sus ordenes.

— Bien. Mañana aqui tendremos a' comer, contestou

Salvio

Logo Santi-Petri e a sua mulher puxerons a falar de cousas indifferentes e o marquez e Salvia, acercandos a Otilia, Dijolle:

— Noto con satisfaccion, Otilia, que ni los años, ni los infortunios dejan apenas huella en el rostro de U. Encontré ayer y encuentro a U. como en sus mejores dias.

— Galante era U. un tiempo y heo que continua siendolo to davia, apesar de hacer muchisimo que no nos vemos, tanto, que le desconoci ayer y desconoceria aun, si U. no se diese a conocer. Vienen UU. tan maltratados del viaje y luego esa barba que casi les oculta el rostro.....

— Soy el de siempre para Otilia. Habrá cambiado mi exterior; mi interior, no; es el mismo. ¿Cambió Otilia?

— ¿Ignora U. quanto he sufrido?

— Ignoro quien sufrió mas. No hablemos de lo sufrido; hablemos del corazon de la hermosa Otilia hacia el pobre Salvio.

— ¡ Hermosa! Dican que lo fui un tiempo, cuando yo tenía 16 años y concluyó con ellos mi hermosura. Hoy, amigo mio, me conceptuo una vieja. Tengo 32.

— Diez mas tengo yo.

— Los hombres siempre parecen bien y se gustan mas nos que nosotras las mugeres. U. fue siempre de una conducta irreprehensible, ejemplar y yo..... yo, a los ojos de U. debí aparecer culpable muchos años.... El primer patrimonio de la mujer es el honor y yo he sido deshonrada.

— Probada está su inocencia.

— La mancha queda siempre.

— Cualquiera con esa mancha puede ser esposo de

Obilia y yo, si no fuesen mis 42, la quisiera aun hoy por esposa.

— Yo... , si no fuesen mis 32, quisiera tambien por esposa a' Sabio, contestou ella, burlando os olhos e facendo um rubor na ponta do pau que traquia posto.

A mai, qm' atendia o morgues e o que decia Obilia, inclinouse escontra Sabio e faloull'asi o oido.

— ¿No se lo dije a' H. ? ¿No le dije um dia que no era tarde ?

— Tambien pudo H. haberme dicho entonces algo mas, respondente Sabio d'igual maneira.

Logo este, dirigiendos' outra vez a' Obilia, preguntoull'.

— ¿Quando nos casamos, pues ?

— Quando quiera Sabio

— ¿Dentro de ocho dias ?

— Quanto antes.

— ¿Lo anuncio ?

— No hay inconveniente.

— Morgues, dirigiendos' entonces a' esta, ¿quiere H. saber una cosa ?

— Diga H.

— Que no podemos marchar ya cuando pensabamos.

— ¿Y eso ?

— ¿Orígne me caso con esta señorita.

— ¿Tan pronto se arregló H. con ella ?

— Años há que venimos arreglándonos; pero hoy ha sido la decisiva.

— Por parte de H. creo buena la eleccion.

— Gracias, señor morgues, dijo Obilia.

Seguidamente, añaden aqnel:

— Respecto de esta senivrita, ya habra estudiado a'4 y no necesitara de que yo le abone. Bien, pues; nos detendramos. Arreglen ahora 44. el dia de la boda y padrino no se busque, pues quiero serlo yo.

— Ninguno mejor, dijeron a unha todos.

E aurdouse celebra-la n'a primeira semana de San Joan, poi-t-o mes de mayo estaba rematandose, habia que tirar despacho e disponer algunas otras cosas. Co-esto, a visita foise prolongando hasta as duas, hora de comer en Santiago, e, vindo-a o marques n'um dos relojes da casa, dijo a' Salvio:

— Amigo mio, estos señores querran comer y no es razon les molestemos mas; por otra parte, una vez que el viaje se suspende, tiempo tiene 4. para desquitarse del que nuestra peregrinacion le haya robado.

Otilia e Salvio rironse. Erguense o ultimo do sofa en qu'estaba, ergueronse todo-tos demais e, despididos entre si con apretons de manos, ofrecimientos e cumplidos, colleron os peregrinos os seus sombreros, agarraron os bordons que fora da sala de jorran arriados o recanto d'um pasadizo e, bajando a escalera, caminaron pra a fonda.

XVI

Ahi como n'as enfermedades fisicas, on do corpo,

canto mais aguda e forte se presenta a accion do mal, tanto mais forte e aguda e a reacção que lle sussegue, assi n'as enfermidades morales, ou da alma, tras d'um sentimento grande, d'um pesar que mata, vése com frequencia umha alegria súbita. Tal aconteceu n'a casa de Sancti-Petri a noite da ~~monia~~ monia do Pico-Sagro, millor dito, a tarde e noite do vinte e oito de Junho que de visita estiveron os peregrinos. Aquella casa mudou inteiramente d'aspecto, as personas andaban n'ela inteiramente desconhecidas. Otilia, risosa e bulidreira, cal os raios do sol a onga que rega os herbes campos, contornando por las salus, coma en antigos tempos; sua mãe, satisfeita e contenta de se-la así; seu pai, tamen contento; mais sin acertar a darse conta d'aquel cimbeo, non menos instantaneo qu'o primeiro. Ca hilaba algo n'esto; figurabasell'um encanto; pro os resultados falaban, qu'era o importante e, ademais, dispoñer pro outro dia un onseguio o marques dino de quen o recibia e de quen o onseguia; pra a boda, como se pudesse e permitise a cortejá do plazo señalado, pois que c'o despacho correria Salvio. Junto de consiguiente o matrimonio e Otilia, o tempo de comer, tratouse de todo esto; chamouse logo a Adria e, de sobremesa os catro, acordaron, respeito d'entrambos puntos, o que millor parecia a menoria e sin que Sancti-Petri reparase en gastos.

Estando así en conferencia, chega Salvio e chega solo, porqu'o marques deseaba ir e iba a verer n'a cathedral polo seu fillu. Encargouse n'afeito do despacho e informado logo do disposto, tanto pra onseguir o marques, como pra a boda, suprimen algunhas partidas, ben contra gusto de seus futuros sogros e, as referentes

a boda, d'acordo com Otília, a' qu'en seguidamente consagraron o resto da tarde e parte da noite.

Otília, qui amava e amaba a' Salvio de corazon, admirava estonca a sua costancia, a sua nobreza de sentimentos, como infido e feito habia por ela n'a sua desgraça e, querendo recompensar hasta certo punto todo isto, passando ja tamen desquitarse, a' sua vez, de muito que se reprimira fingindo frialdade e indiferencia a' Salvio, nada sabia, nin podia disimular de contento e satisfaccion en que rebotaba. Declaraball' abertamente e sin reboto o seu amor; decia-o igualmente n'a casa a' cantos lle preguntaban, pra que nun o invrase mais, antes suspesem todos que Salvio, e solo Salvio, fora o seu idolo e qu'a' el solo, solo a' el, man e corazon entregaba.

O outro dia, criados e criadas madrugaron mais de que tinham de costume; estas gaxejavam n'a cozinha, a quela, saian pra a plaza e Adria baxia as habitacions com todo esmero; Sando Petri e a sua mulher exguerons'a quel dia tamen mais cedo e tomiran ja chocolate; por Otília n' asomaba e hiase cerrada ainda a porta do gabinete en que dormia. Entrabren-na Adria e o primeiro que descreben foi a' Otília en náguas, sentada numha tijeirata d'alfombra e sob' as rodillas, especie de menceiriga, ou muñeca, que ja fixera, e ataba estonces pro-la cintura com laçillo de seda verde. Españecida Adria, dijo supetamente:

—; Señorita! ¿que' hace ahí?

Otília erguen os olhos, clarou-nos n' ela e quindon, con garbo, a muñeca detras de si, botou seguidamente unha risotada grande e quedouse logo pen-

Deu um braço e alargoull'a mão que colheu e biron Salvio, esclamando seguidamente este:

—; Quem louca está!

Thilia, sem soltar-l'a mão de Salvio, estava así um pouco, como se quizeria dormir; empezou, no entanto, a' prender n' o sono e Salvio estonces, sem soltar tampouco a mão d' Thilia, dijo, chorando, a' Sancti-Petri:

— Dos renglones, si se puede, al marqués, anunciándole lo que pasa.

É lácio, esmaclado, quindou, á sua vez, a cabeça sobr' a cama. Sancti-Petri, chorando igualmente, o mesmo qu' a sua mulher e Adria, escriben o marqués comto passava, pro' annunciandolle que, se ben todo s' acedera e solo luto habia n' a sua casa, qu' esse sendo logo a' consola-l-o e consolar a' Salvio.

Heu o marqués c' o portador d' a carta a' tempo que, já s' aperta Thilia, escurriaba mais ainda que em primeiro e, contemplando-a, o longe, com semblante triste, aconsellou a' Sancti-Petri enviase immediatamente por um médico. Heu tamen o médico e di'p'no alguns remédios; mas-l-o escurio n' amainaba e, convertidos, uns, em assistentes, feitos, outros, emhas lastimas e a comida inteiramente descoitada, chegon a hora de jantar. Salvio non comen, nin pudo fazer que come s' Thilia; Sancti-Petri e a sua mulher tomaron solo unha pouca sopa, a' rogos do marqués, e este, si algo comen, fixo-o, mais por animar-l'a gente, que por ganhar que tivesse de comer. Tudo, em vez d' alegria, como s' esperaba, foi um puro planto n' aq'uela casa; ond' a' punto de longuear tamen estiveron Sal

vio e seus futuros sogros.

Passados asi bons dias, sin qn' o marquez, nin Sal-
vio marchasen signera a dormir n'a funda e, com pren-
sendo o marquez, o cabo d'elles, que todo se frustrara, pois,
pra seu concerto, Otilia estava realmente louca, conferen-
cion con Salvio, relativamente o viaje suspendido; Sal-
vio dijolle qn' a Madri uniba ja; que passaria em
Santiago alguns dias e, se dentro d'elles, non millora-
ba Otilia, iria a chorar pra sempre en Mebor'dom a
sua desgracia e mala sorte.

O marquez falou seguidamente con Sancti Petri; ma-
nifestoull' a resoluicon de Salvio e añadeu que, carecendo ja
case d'objeto a permanencia sua en Santiago, tanto mais,
quanto de nada lle servia, marchaba solo a Madri n'o pri-
meiro coche que saise pra a Coruña. Sancti Petri non
turo qn' oppoñer a esto e o marquez marchou o un de
San Joan, dia en que Salvio tirou a barba e deijou
o traje de pelegrino, vestindo, en cõmbeo, o qn' encar-
gava e acababa de lexarll' o padre. P'ro, indo e vin-
do dias, Otilia nin milloraba, nin daba esperanzas
de tornar a sano acordo, antes p'pouse, tan rema-
tada, que, con delor profundissima de seus pais e de
Salvio, n'houbo remedeo seron metella n' unha
especie de janla, feita n'o gabinete. Cada ves que
Salvio a visitaba ali e contemplaba asi aquelada,
impossible e explicar a tribulanza que sentia, os extre-
mos de pesar a que se daba. Diremos solo que era
el qren estonces infundia mais compasion e o mis-
mo medico, receoso de qn' occorrise n'el outra catas-
trofe, ou enfermara, obligou-no a que saise de

Santiago e esturicea si' outro lado por algum tempo. Saen, de
consequente, pra Mebordan, onde, tal melancolia s' apse-
derou d'el, qui enfermou, e fin, e, pensando de morrer,
fizo testamento, instituindo por seu herdeiro a Ermelio.

XVII

Chegado a Madri o marquez, o primeiro que fizo foi
enteirarse de como estaban Majina e Ermelio, Majina,
sobre todo, a quem miraba ja como sua neta, sua her-
deira; pois, filla do seu fillo unico e sin ascendente e o
marquez, era ela a forrosa que vira a ter; asi que,
cando mui logo pason a vela e vaiton seguidamen-
te a Ermelio, en nome de seu padriño, ben qui vultam
do os dous o que n'o dico e on Compostela suadera, pa-
reculle mais bonita, gustulle mais ainda do qui en Vi-
lanova de gustara a primeira vez qui ali a vira. Abra-
non-na, fipolle moitas carizas e hoista a biron n'a fron-
te. De volta n'a casa ja, chamou po-la marquesa
e, encerrados ambos n' um quarto, dizolle o que n'a
sua pelegrinacion descubrira, tenlla a carta do seu fi-
llo, conceu a muller estonce. e o oujeto da reservada
oferta do seu home e este contoull' o ultimo como
lunca seijaba a Otilia en Compostela. A marquesa
entristeceu e alegrou a um tempo; entristeceu, po-
-la mala oucion de Heranio, disgustos e sacrificios

de seu pai e estado tamen d' Otília; alegrouse, porqu' arre-
pentido murrera o fillo, estaba seu delito perdonado e ti-
ña netá, en quen corria a sangue d' aquel mesmo fillo.
Conocia á Majina, mais non conocia o seu orixe, cuno-
cia-a como unha esposa, á quen amparaba a ca-
ridá e noble coronou d' o seu home. Estonces quixo ja co-
necet-a como tal netá, por non queria o marquez
que Majina traslucise esto po-lo pronto, queria si,
casat-a con Ermilio, sempre qu' os dous s' amasen e,
como, o tanto, tivesen ambas dezaseis annos, acordaron
os marqueses qu' o farrío s' explorase, encargandol-a
marquesa de Majina e o marquez d' Ermilio. Explo-
raron - o unha e outro con, tan satisfactorio esito, que
resolveron casat-os, con tal de qu' o amigo Salvio o a-
probase, e casat-os n'a casa, cumplido qu' houbese
Ermilio os dezavito.

Postas así as cousas, escribiu o marquez á Sal-
vio, noticiandolle todo o caso e Salvio, qu' en Nebordan
s' achaba, consalendo da sua enfermédá, Salvio, qu' en
tra cousa non deseaba ja mais qu' o que se l' indicaba,
a felidá d' o seu afillado e de Majina; Salvio, qu' acaba-
ba d' instituir por seu herdeiro a Ermilio, contestou
o marquez, non solo estimando e aprobando o feito,
senon incluíndoll' hasta unha copia simple d' o mis-
mo testamento, con nota firmada d' invariable.

Fijada, pois, definitivamente a boda por o
anno mil oitocentos sesent'e oito, Salvio n' este me-
sio tempo iba a Santiago e volvia a Nebordan
triste, mais e pensando sempre n' o fumeito ter-
mino d' os seus amores, n' o amargoso estado da po-

bre Otilia que hasta a morte signen así e en quen a ale-
gría non fora mais d' unha laborada. Quixera asistir
à boda do seu afillado, quixera ser padriño d' ela, però
o seu corazón era un deserto, estaba moi anegrido,
morrera a toda idea d' alborozo e mal à boda ague-
ria este. O marqués, por outra parte, adiantábasele
generosamente e realizaba, acaso mellor que realiza-
ría el, o pensamento último que acarizaba; o mar-
qués, de consiguiente, realizou a boda o ano dito, pre-
vio reconocimiento formal da súa meta, mais sin
asistencia de salvio que, si algunha vez se foi a Pe-
bordon, foi unicamente pra ir a Santiago a ver a
Otilia.

Majina, se ben nunca convenceu a seus natu-
rales pais, fixo unha gran casada, foi dichosa con
Ermelio e, tempo andando, marquesa de Arca-Cai-
feta; Ermelio, dono e señor de Pebordon; Bisito,
dono e señor da casa e leiras d' Ermelio, como
deca Puperta, en virtude da donación gratuita que
el otorgou aquel; e Felis, agraciado polo viva
marquesa e unha contida, en metálico, igual o
valor da casa e leiras donadas a Bisito por Ermelio.

Fin.

